

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ____ ” _____ 20 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності»

на тему: «Організаційно-методичні аспекти обліку та контролю розрахунків з дебіторами і кредиторами на прикладі ПП «Мидас-А»

Виконавець:

студент факультету менеджменту, обліку та
інформаційних технологій
Ізмайловський Девід Михайлович _____

Науковий керівник:

Канд.ekon.наук, доцент
Москалюк Ганна Олександрівна _____

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	6
1.1. Економічна сутність, класифікація та оцінка дебіторської і кредиторської заборгованості.....	6
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування розрахунків з дебіторами і кредиторами	11
1.3. Проблемні питання обліку та внутрішнього контролю розрахункових операцій торговельних підприємств в умовах війни.....	16
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ НА ПП «МИДАС-А».....	22
2.1. Загальна економічна характеристика та аналіз фінансового стану ПП «Мидас-А».....	22
2.2. Особливості обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами на ПП «Мидас-А».....	31
2.3. Система внутрішнього контролю досліджуваного підприємства та розробка заходів щодо підвищення ефективності управління	42
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ НА ПП «МИДАС-А».....	54
3.1. Аналіз динаміки, складу та структури дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства.....	54
3.2. Аналіз ефективності використання коштів у розрахунках на ПП «Мидас-А».....	58
3.3. Моделювання платоспроможності на ПП «Мидас-А» за допомогою регресійного аналізу.....	60
ВИСНОВКИ.....	72
Список використаних джерел.....	76
Додатки.....	82

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах нестабільного економічного середовища українських підприємств, воєнного стану та посилення ризиків неплатежів особливої ваги набуває ефективна організація обліку та контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами. Від своєчасного та достовірного відображення таких операцій залежить реальний стан платоспроможності підприємства, ефективність управління грошовими потоками і фінансовими результатами. Сучасна практика господарювання вимагає від бухгалтерських служб не лише дотримання нормативних вимог, а й застосування інноваційних підходів до управління дебіторською і кредиторською заборгованістю, зокрема через автоматизацію облікових процесів, внутрішній контроль, ризик-менеджмент тощо.

Вищевказане обумовлює необхідність удосконалення організаційно-методичних аспектів обліку та контролю розрахунків, що і визначає актуальність теми даного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних, методичних та практичних аспектів організації обліку і контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами, а також розробка пропозицій щодо їх удосконалення на прикладі ПП «Мидас-А».

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено такі завдання:

- розкрити економічну сутність, класифікацію та оцінку дебіторської і кредиторської заборгованості.
- дослідити нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування розрахункових операцій в Україні.
- визначити проблемні питання організації обліку та внутрішнього контролю розрахунків у сучасних умовах.
- надати загальну економічну характеристику ПП «Мидас-А» та оцінити його фінансовий стан.
- проаналізувати особливості організації обліку і контролю розрахунків з дебіторами і кредиторами на підприємстві.

- запропонувати напрями удосконалення обліково-контрольних процедур і підвищення ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.
- проаналізувати динаміку, склад та структуру дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства.
- провести аналіз ефективності використання коштів у розрахунках на ПП «Мидас-А».
- здійснити моделювання платоспроможності на ПП «Мидас-А» за допомогою регресійного аналізу.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес організації бухгалтерського обліку та контролю розрахунків з дебіторами і кредиторами на підприємстві. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку, оподаткування, контролю та управління розрахунками з дебіторами та кредиторами на ПП «Мидас-А».

Методи дослідження. Під час написання магістерської роботи було використано наступні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз та синтез, індукція та дедукція – для узагальнення теоретичних положень управління коштами у розрахунках; горизонтальний, вертикальний та факторний аналіз – для оцінки динаміки складу та структури сукупної дебіторської та кредиторської заборгованості, а також дослідження стану управління цими видами грошових потоків; графічний метод – для наочного подання результатів; економіко-математичний інструментарій, зокрема, кореляційно-регресійний аналіз – для оцінки впливу чинників, які вирогіднісно впливають на зміну коефіцієнта проміжної ліквідності; порівняння та узагальнення – для формулювання комплексу рекомендацій, направлених на покращення системи обліку, контролю та аналізу розрахунків з дебіторами і кредиторами.

Інформаційними джерелами інформації є нормативно-правові акти України (Закони України, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Податковий кодекс, інструкції та методичні рекомендації Мінфіну тощо), наукові праці

українських і зарубіжних учених, навчальні посібники, матеріали періодичних видань, а також фінансова звітність і первинні документи ПП «Мидас-А».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст роботи викладено на 75 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 11 рисунків, літературних джерел з 50 найменувань та 38 додатків.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були апробовані під час участі автора у Міжнародній науково-практичній конференції «Глобалізаційні процеси і трансформація науки, освіти та суспільства: міждисциплінарний дискурс», секція 8 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» (14 жовтня 2025 р., м. Бостон, США) з публікацією тез доповіді на тему: «Peculiarities of accounting organization in Poland».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1. Економічна сутність, класифікація та оцінка дебіторської і кредиторської заборгованості

У процесі господарської діяльності підприємства виникають економічні відносини з різноманітними суб'єктами – покупцями, замовниками, постачальниками, працівниками, державними органами тощо. У результаті цих відносин виникає дебіторська і кредиторська заборгованість, які є важливими складовими фінансово-господарських відносин підприємства. Дані об'єкти відображають стан розрахунків із контрагентами, що безпосередньо впливає на ліквідність, платоспроможність і фінансову стабільність. Їх економічна сутність полягає у відображенні вимог і зобов'язань, що виникають у процесі операційного циклу підприємства.

Дебіторська заборгованість – це сукупність заборгованостей фізичних і юридичних осіб перед підприємством у результаті здійснення господарських операцій. Вона відображає право підприємства на отримання економічних вигід у майбутньому у вигляді грошових коштів, товарів або послуг. Згідно з НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [33], дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність надходження економічних вигід і її сума може бути достовірно оцінена.

У міжнародній практиці відповідно до МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» дебіторська заборгованість розглядається як фінансовий актив, який оцінюється за моделлю очікуваних кредитних збитків [30].

Таким чином, дебіторська заборгованість відображає вимоги підприємства до контрагентів і має безпосередній вплив на його ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість.

Кредиторська заборгованість, у свою чергу, – це заборгованість підприємства перед іншими суб'єктами господарювання, працівниками, державними органами

тощо. Вона відображає обов'язок підприємства передати ресурси (грошові кошти або інші активи) у майбутньому. Відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [33], кредиторська заборгованість визнається, якщо підприємство має теперішнє зобов'язання, що виникло в результаті минулих подій, і його погашення призведе до зменшення економічних вигід у майбутньому.

Згідно з МСБО (IAS) 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та активи», кредиторська заборгованість належить до фінансових зобов'язань, оцінка яких має ґрунтуватися на найкращій поточній оцінці витрат, необхідних для їх погашення [30].

Таким чином, кредиторська заборгованість є джерелом короткострокового фінансування діяльності підприємства, проте її надмірний рівень може свідчити про ризики неплатоспроможності.

Обидва види заборгованості відображають соціально-економічні зв'язки між підприємством і його стейкхолдерами. Вони виступають важливими індикаторами рівня довіри, дисципліни розрахунків та фінансової етики суб'єкта господарювання. У контексті загального визначення обліку як «технічної, соціальної і моральної практики», облік дебіторської і кредиторської заборгованості забезпечує належну підзвітність підприємства та сприяє сталому використанню ресурсів.

Класифікація дебіторської та кредиторської заборгованості здійснюється за кількома ознаками, що дозволяє забезпечити достовірність та аналітичність інформації у фінансовій звітності.

1. За строком погашення:

- Поточна заборгованість – підлягає погашенню протягом одного операційного циклу або 12 місяців після дати балансу.
- Довгострокова заборгованість – не очікується до погашення протягом зазначеного періоду.

2. За економічним змістом:

- Торгова (виникає з продажу товарів, робіт, послуг);
- Неторгова (пов'язана з авансами, податками, нарахуваннями заробітної плати тощо).

3. За ступенем забезпеченості:

- Забезпечена (гарантована заставою, гарантією чи векселем);
- Незабезпечена (без додаткових гарантій погашення).

4. За ймовірністю погашення:

- Сумнівна (під ризиком неповернення);
- Безнадійна (не підлягає стягненню).

Подібна класифікація дозволяє не лише забезпечити правильне відображення в обліку, але й підвищити якість аналітичної оцінки фінансового стану підприємства.

Незважаючи на відносну усталеність нормативного регулювання в межах НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» і НП(С)БО 11 «Зобов'язання», а також наявність певної гармонізації з МСФЗ, у практиці обліку та фінансової звітності існує низка проблемних аспектів, пов'язаних із класифікацією дебіторської і кредиторської заборгованості. Ці проблеми мають як методологічний, так і практичний характер, оскільки впливають на достовірність відображення активів і зобов'язань, а отже — на оцінку фінансового стану підприємства.

1. Невизначеність межі між поточною та довгостроковою заборгованістю. Відповідно до НП(С)БО класифікація заборгованості на поточну і довгострокову ґрунтується на строках її погашення – протягом або після 12 місяців з дати балансу. Проте в реальній практиці виникають ситуації, коли строк погашення може бути продовжено, реструктуризовано або не визначено в договорі. Це призводить до суб'єктивності оцінки, адже підприємство самостійно приймає рішення про віднесення заборгованості до поточної або довгострокової.

МСФЗ 1 «Подання фінансових звітів» та МСФЗ 9 [30] пропонують більш гнучкий підхід, заснований на економічній сутності зобов'язання, а не лише на формальних строках, що може вимагати професійного судження бухгалтера, але водночас створює ризик непорівнянності між підприємствами.

2. Труднощі класифікації сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості/ Проблемним є визначення критеріїв, за якими заборгованість визнається сумнівною або безнадійною. НП(С)БО не встановлює конкретних кількісних показників чи строків прострочення, обмежуючись загальною вимогою оцінки ймовірності

погашення. У результаті підприємства застосовують власні внутрішні підходи (наприклад, 30, 60 або 90 днів прострочення), що знижує зіставність звітності.

МСФЗ 9, на відміну від цього, вимагає формування резервів на основі очікуваних кредитних збитків, тобто навіть за відсутності фактичного прострочення. Проте в українській практиці цей підхід ще не є поширеним через складність прогнозування та недостатність аналітичної бази даних.

3. Проблеми взаємозаліку (неттингу) дебіторської і кредиторської заборгованості. Деякі підприємства практикують взаємозалік зустрічних вимог і зобов'язань із тими самими контрагентами, що спрощує розрахунки, але порушує принципи достовірного відображення активів і зобов'язань. Згідно з П(С)БО, взаємозалік допускається лише у випадках юридично підтвердженого права на залік. На практиці це правило часто ігнорується, що призводить до заниження показників активів і пасивів.

МСФЗ 32 «Фінансові інструменти: подання» більш чітко визначає умови неттингу, але й там підкреслюється, що залік можливий лише за наявності правової підстави і наміру здійснити розрахунки на чистій основі.

4. Складність класифікації реструктуризованих і прострочених боргів. У сучасних економічних умовах поширеними є випадки реструктуризації заборгованостей – зміни строків, умов або сум зобов'язань. П(С)БО не надають чітких інструкцій, як у таких випадках класифікувати заборгованість – як нову, поточну чи довгострокову. Відсутність єдиного підходу призводить до різнотлумачень і знижує аналітичну корисність даних звітності.

Проблеми класифікації дебіторської і кредиторської заборгованості зумовлені, з одного боку, обмеженістю методологічної бази НП(С)БО, а з іншого – неоднорідністю господарських ситуацій, у яких виникають розрахункові відносини. Вирішення цих проблем потребує подальшої гармонізації національних стандартів із МСФЗ, зокрема впровадження принципу оцінки очікуваних збитків, розкриття ризикових характеристик та деталізації класифікаційних ознак. Такий підхід дозволить підвищити якість фінансової інформації, забезпечити порівнянність

звітності та сприяти більш ефективному управлінню дебіторською і кредиторською заборгованістю.

Оцінка дебіторської заборгованості проводиться з урахуванням принципів обачності та достовірності фінансової інформації.

Згідно з НП(С)БО 10, поточна дебіторська заборгованість при первісному визнанні оцінюється за первісною (номінальною) вартістю, а довгострокова – за теперішньою вартістю майбутніх грошових надходжень, дисконтованих за відповідною ставкою.

У процесі обліку та на дату балансу застосовується оцінка за чистою реалізаційною вартістю, тобто за сумою, яку очікується отримати від дебітора з урахуванням сумнівних боргів. Для цього створюється резерв сумнівних боргів, що формується виходячи з аналізу платоспроможності дебіторів та статистичних даних неповернення заборгованості. Такий підхід узгоджується з вимогами МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», де оцінка здійснюється за моделлю очікуваних кредитних збитків, що дозволяє враховувати не лише минулі, але й майбутні ризики непогашення [30].

Кредиторська заборгованість при первісному визнанні оцінюється за сумою погашення, тобто сумою, яку підприємство повинно сплатити контрагенту. Якщо погашення зобов'язання відстрочене, можливе дисконтування його майбутньої вартості. У разі реструктуризації боргу або виникнення простроченої заборгованості здійснюється переоцінка зобов'язання з відображенням фінансового результату у звіті про фінансові результати.

На дату балансу короткострокова заборгованість відображається за сумою погашення, а довгострокова – за амортизованою собівартістю, якщо передбачено нарахування відсотків або дисконт.

Відповідно до МСБО 37, оцінка зобов'язань повинна відображати найкращу поточну оцінку витрат, необхідних для їх погашення, включаючи ризики та невизначеність [30].

Рівень і структура заборгованості істотно впливають на ліквідність, платоспроможність і оборотність капіталу підприємства. Надмірна дебіторська

заборгованість свідчить про уповільнення обігу грошових коштів і підвищення ризику неплатежів, тоді як значна кредиторська заборгованість може вказувати на зниження фінансової дисципліни або, навпаки, на ефективне використання безкоштовних короткострокових джерел фінансування. Порушення співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю може призвести до дефіциту грошових ресурсів або, навпаки, до неефективного використання активів.

Таким чином, дебіторська і кредиторська заборгованість є не лише технічними категоріями обліку, а й стратегічними елементами управління фінансами підприємства. Їх правильне відображення, класифікація та оцінка відповідно до вимог НП(С)БО і принципів МСФЗ забезпечують достовірність фінансової звітності, підвищують рівень прозорості та довіри з боку стейкхолдерів. Аналітичний підхід до оцінки заборгованості дає змогу виявити проблемні аспекти фінансового циклу, оптимізувати політику розрахунків та підвищити ефективність використання оборотного капіталу.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування розрахунків з дебіторами і кредиторами

Система нормативно-правового регулювання обліку та оподаткування розрахунків з дебіторами і кредиторами в Україні має багаторівневу структуру та ґрунтується на поєднанні національних стандартів бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності, положень податкового законодавства, актів центральних органів виконавчої влади та методичних документів, які визначають порядок визнання, оцінки, класифікації, відображення у звітності та оподаткування цих операцій. Метою цього регулювання є забезпечення достовірного відображення фінансового стану підприємства, дотримання принципу обачності та законності ведення бухгалтерського обліку та обліку для цілей оподаткування.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює організацію бухгалтерського обліку в Україні, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [40]. Згідно зі ст. 3 даного

Закону, бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться усіма юридичними особами з метою формування повної та достовірної інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємства. Закон № 996-XIV визначає принципи обліку, серед яких ключовими для операцій з дебіторами і кредиторами є:

- обачність (запобігання завищенню активів і доходів, заниженню зобов'язань і витрат);
- нарахування та відповідність доходів і витрат;
- повне висвітлення фінансової інформації у звітності.

На виконання вказаного Закону Міністерством фінансів України затверджено низку національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку [33], зокрема:

- П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», яке визначає методологічні принципи формування інформації про дебіторську заборгованість у бухгалтерському обліку;
- П(С)БО 11 «Зобов'язання», що регламентує порядок визнання, оцінки та відображення кредиторської заборгованості у фінансовій звітності;
- П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», яке встановлює правила оцінки фінансових активів і зобов'язань, до яких належать дебіторська та кредиторська заборгованість.

Важливе також значення має План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Мінфіну України від 30.11.1999 № 291 [37], в якому визначено рахунки, на яких ведеться облік розрахунків з дебіторами (рахунки класу 3) і кредиторами (рахунки класу 6).

На рівні господарських відносин порядок виникнення, оформлення та погашення дебіторської і кредиторської заборгованості регулюється нормами Цивільного кодексу України, який визначають права та обов'язки сторін за договорами купівлі-продажу, поставки, позики, підряду, регламентує строки виконання зобов'язань, відповідальність за їх невиконання, а також умови нарахування штрафних санкцій і пені, що має безпосередній вплив на облік заборгованості.

Для підприємств, що застосовують міжнародні стандарти, облік дебіторської і кредиторської заборгованості регламентується такими документами:

- МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти», який визначає принципи визнання, оцінки та знецінення дебіторської заборгованості, використовуючи модель очікуваних кредитних збитків;
- МСБО (IAS) 1 «Подання фінансової звітності», який вимагає відображати дебіторську і кредиторську заборгованість у складі поточних або довгострокових активів і зобов'язань залежно від строків погашення;
- МСБО (IAS) 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та активи», що регулює облік зобов'язань, пов'язаних із невизначеними подіями, а також можливих кредиторських зобов'язань;
- МСФЗ (IFRS) 15 «Дохід від договорів з клієнтами», в якому закріплено принципи визнання доходів, що безпосередньо впливають на момент виникнення дебіторської заборгованості.

Запровадження МСФЗ в Україні здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (ст. 12-1), згідно з яким підприємства публічного інтересу, банки, страхові компанії та великі підприємства зобов'язані складати фінансову звітність за міжнародними стандартами.

Порівняно з НП(С)БО, міжнародні стандарти роблять більший акцент на економічній сутності операцій і ризиках неповернення, тоді як українські стандарти більш формалізовані.

Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами безпосередньо пов'язаний із податковими аспектами, які визначаються положеннями Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [38] (рис. 1.1).

Найважливіші питання у цьому контексті стосуються:

- визнання доходів і витрат у податковому обліку – статті 134, 138, 139 ПКУ регламентують порядок коригування фінансового результату до оподаткування на різниці, пов'язані з резервами сумнівних боргів, списанням безнадійної заборгованості тощо;

- оподаткування ПДВ – момент виникнення податкових зобов'язань і податкового кредиту визначається за правилом “першої події”, що безпосередньо пов'язане з моментом виникнення дебіторської або кредиторської заборгованості;
- податку на прибуток підприємств – при списанні безнадійної заборгованості здійснюється податкове коригування, якщо відповідна сума не підтверджена належними документами або не відповідає визначенню «безнадійної» згідно з пунктом 14.1.11 ПКУ [38].

	Доходи і витрати	Податок на додану вартість	Податок на прибуток підприємств
 Регулювання	Статті 134, 138, 139 ПКУ	Застосовується правило *першої події	Пункт 14.1.11 ПКУ
 Фокус	Коригування фінансового результату	Момент виникнення податкових зобов'язань	Коригування при списанні безнадійної заборгованості
 Документація	Необхідно для підтвердження реальності	Не згадується безпосередньо	Необхідно для списання боргу

Рис. 1.1. Податкові аспекти розрахунків з дебіторами та кредиторами

Джерело: складено автором на підставі вивчення податкового законодавства

Податкове законодавство також вимагає обов'язкового документального підтвердження реальності дебіторської та кредиторської заборгованості (договори, акти звірки, первинні документи). У разі виявлення простроченої кредиторської заборгованості, не погашеної протягом трьох років, її сума визнається доходом підприємства. Порядок документального оформлення розрахунків визначено Цивільним кодексом України (гл. 48, 49), який регулює виконання грошових

зобов'язань, строки, відсотки за користування чужими коштами та наслідки прострочення виконання зобов'язань [49].

Однією з найсуттєвіших проблем є невідповідність між бухгалтерським і податковим обліком заборгованостей. У бухгалтерському обліку (за НП(С)БО) основним є принцип нарахування, тоді як у податковому – переважає касовий підхід, що може призводити до розбіжностей у часі між визнанням доходів і витрат. Крім того, порядок формування резервів сумнівних боргів відрізняється: у бухгалтерському обліку резерв створюється на підставі оцінки ймовірності неповернення, тоді як у податковому – лише в межах, визначених ПКУ, із певними обмеженнями. Це все ускладнює формування достовірної інформації для управлінських і фінансових рішень.

Контроль за достовірністю відображення розрахунків з дебіторами і кредиторами здійснюється через:

- внутрішній контроль бухгалтерської служби підприємства;
- зовнішній аудит, регламентований Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 № 2258-VIII [39];
- податковий контроль, що реалізується органами Державної податкової служби.

Результати відображаються у фінансовій звітності, зокрема:

- у Балансі (Звіт про фінансовий стан) – рядки 1125, 1130 (дебіторська заборгованість) та 1615-1640 (кредиторська заборгованість);
- у Звіті про фінансові результати – статті «інші доходи» та «інші витрати», які формуються з урахуванням списання безнадійних боргів.

Таким чином, нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування розрахунків з дебіторами і кредиторами в Україні ґрунтується на поєднанні національних ПСБО, положень ПКУ та МСФЗ. Таке поєднання дозволяє забезпечити уніфікацію підходів до визнання, оцінки та відображення дебіторської і кредиторської заборгованості, а також сприяє інтеграції національної облікової системи у світову практику фінансової звітності.

1.3. Проблемні питання обліку та внутрішнього контролю розрахункових операцій торговельних підприємств в умовах війни

Бухгалтерський облік та внутрішній контроль розрахункових операцій на підприємствах мають вирішальне значення для забезпечення точності фінансової звітності та зменшення ризиків, пов'язаних з фінансовими операціями. У міру того як підприємства все частіше стикаються з невизначеністю, що виникає внаслідок повномасштабної війни, економічних коливань, змін у регуляторних актах та динаміки ринку, що розвивається, ефективність цих заходів контролю стає критично важливою для підтримання операційної цілісності. Такі проблеми, як людські помилки, неефективність процесів та недостатній нагляд, можуть призвести до значних фінансових розбіжностей та порушень вимог дотримання нормативних вимог, що підкреслює важливість надійних систем внутрішнього контролю.

Розрахункові операції передбачають низку механізмів, призначених для забезпечення своєчасного та точного виконання фінансових зобов'язань. Однак складність цих операцій у поєднанні з викликами, спричиненими невизначеністю, може поставити під загрозу надійність бухгалтерської практики. Серед помітних суперечок навколо цієї теми – потенційне невтручання керівництва в контроль, неадекватність існуючих систем для обробки збільшених обсягів транзакцій, а також постійні ризики шахрайства та фінансових помилок [2].

Повномасштабна війна в Україні суттєво вплинула на всі аспекти діяльності підприємств, зокрема на організацію бухгалтерського обліку, розрахункових операцій і системи внутрішнього контролю. У цих умовах розрахунки з дебіторами та кредиторами набули особливого значення, оскільки стали індикатором не лише фінансової стабільності підприємств, а й їхньої здатності до виживання, збереження довіри контрагентів і підтримки ділових відносин.

Розглянемо основні проблемні питання обліку та внутрішнього контролю розрахункових операцій торговельних підприємств в умовах війни (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Проблемні питання обліку та внутрішнього контролю розрахункових операцій підприємств в умовах війни

Джерело: складено автором на підставі вивчення спеціальної фахової літератури [7; 8; 13; 22; 26; 35; 46; 48]

Однією з головних проблем є порушення платіжної дисципліни через втрату ліквідності підприємствами, призупинення діяльності банківських установ на окупованих територіях, а також логістичні труднощі. Такі проблеми призвели до зростання обсягів простроченої дебіторської і кредиторської заборгованості, що ускладнює об'єктивну оцінку фінансового стану.

У багатьох випадках торговельні підприємства змушені відстрочувати платежі або укладати додаткові угоди про реструктуризацію боргів. Проте чинні НП(С)БО не містять чітких інструкцій щодо класифікації таких боргів в умовах форс-мажору, що створює методологічну невизначеність.

Крім того, деякі дебітори розташовані на тимчасово окупованих територіях, що робить їх фактично недосяжними для стягнення. У таких випадках бухгалтер стикається з проблемою визначення моменту, коли заборгованість визнається безнадійною, та документального підтвердження цього факту.

В умовах війни порушено процес обміну первинними документами між контрагентами, що унеможлиблює своєчасне оформлення актів звірки, накладних чи актів виконаних робіт. Часто документи втрачаються або пошкоджуються, що ускладнює підтвердження реальності господарських операцій.

Як відомо, згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [40], первинні документи є підставою для відображення операцій у бухгалтерському обліку. Однак на практиці бухгалтери вимушені покладатися на електронні копії, скановані документи або листування електронною поштою як тимчасове підтвердження. Такий стан справ створює ризики для податкового контролю, оскільки податкові органи часто не визнають такі документи достатнім доказом реальності операції.

Таким чином, постає питання адаптації нормативної бази до умов воєнного стану, зокрема офіційного розширення можливостей електронного документообігу без дублювання паперових форм.

Зростання частки сумнівної дебіторської заборгованості вимагає перегляду підходів до формування резервів. Проте у воєнних умовах об'єктивна оцінка ймовірності погашення боргів є складною через нестабільність ринку, непередбачуваність ситуації контрагентів та відсутність актуальної інформації про їхній фінансовий стан.

НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [33] передбачає створення резерву сумнівних боргів, але не містить рекомендацій, як враховувати ризики воєнного стану. Як наслідок, підприємства або не створюють резервів (знижуючи витрати), або формують їх надмірно (що спотворює результат).

Водночас МСФЗ 9 [30] вимагає оцінки очікуваних кредитних збитків навіть за відсутності прострочення, що теоретично є більш адекватним підходом у кризових

умовах, проте його застосування вимагає значних аналітичних ресурсів, якими більшість українських підприємств не володіє.

Система внутрішнього контролю в умовах війни зазнала суттєвих обмежень. Частина бухгалтерських підрозділів працює дистанційно, що знижує рівень оперативного контролю за розрахунками, зокрема за достовірністю платежів і своєчасністю надходжень.

Основними проблемами стали:

- відсутність належної сегрегації обов'язків (розмежування функцій обліку, контролю і затвердження);
- зниження ефективності внутрішніх аудитів, оскільки перевірки часто проводяться формально або відкладено;
- ризики шахрайства та помилок при здійсненні електронних платежів;
- обмежений контроль за достовірністю даних при консолідації звітності підприємств, що мають відокремлені підрозділи у різних регіонах.

Для мінімізації ризиків доцільно впроваджувати цифрові інструменти контролю (ERP-системи, електронні підтвердження операцій, внутрішні контрольні журнали) та посилювати аналітичний контроль за динамікою дебіторської і кредиторської заборгованості.

Талах Т. у своїй праці [47] акцентує увагу на тому, що внутрішній контроль у воєнних умовах має бути не лише перевірочним інструментом, а елементом антикризового управління, який забезпечує достовірність облікових даних, мінімізацію втрат і збереження довіри контрагентів. Підтримуємо ідею автора запроваджувати цифрові механізми контролю, автоматизацію перевірок та застосування ризик-орієнтованого підходу до моніторингу розрахунків.

Воєнний стан ускладнив дотримання податкової дисципліни. Затримки з реєстрацією податкових накладних, зміни в правилах нарахування податку на прибуток та ПДВ, пільгові режими для підприємств з прифронтових регіонів створили ситуацію неоднорідного податкового регулювання.

В окремих випадках податкові органи не враховують форс-мажорні обставини при визначенні термінів сплати податків чи подання звітності, що призводить до накопичення податкової кредиторської заборгованості.

Також виникають проблеми з відображенням списання безнадійної заборгованості: підприємства, які втратили зв'язок із контрагентами на окупованих територіях, не завжди мають документальні підтвердження, необхідні для податкового визнання таких сум.

Особливістю сучасного періоду є також соціальна відповідальність підприємств у сфері розрахунків. Вчасна оплата перед постачальниками, виплата заробітної плати, а також підтримка контрагентів, які перебувають у складному становищі, набувають морального значення. Таким чином, облік і контроль розрахунків у воєнних умовах стає не лише технічним, а й етичним завданням, що відповідає сучасному визначенню обліку як технічної, соціальної й моральної практики.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що в умовах невизначеності, в умовах воєнного стану система обліку та внутрішнього контролю розрахункових операцій торговельних підприємств стикається з численними проблемами: від порушення фінансових зв'язків і втрати документів до послаблення внутрішнього контролю та підвищення ризику шахрайства.

Вирішуючи ці проблемні питання, підприємства повинні пріоритезувати розробку комплексних систем обліку та внутрішнього контролю розрахункових операцій, які реагують на динамічний характер їхнього операційного середовища. Застосовуючи передові практики, такі як регулярні аудити, навчання співробітників та впровадження інтегрованих програмних рішень, підприємства можуть зміцнити свої системи бухгалтерського обліку та краще орієнтуватися в складнощах розрахункових операцій в умовах невизначеності [1].

Основними напрямками вирішення зазначених проблем, на нашу думку, має стати:

- адаптація НП(С)БО до воєнних умов (уточнення критеріїв визнання сумнівної і безнадійної заборгованості);

- офіційне розширення застосування електронного документообігу;
- цифровізація внутрішнього контролю;
- посилення ролі аналітичного моніторингу дебіторської і кредиторської заборгованості.

Висновки до розділу 1

У першому розділі здійснено комплексне дослідження теоретичних, нормативно-правових та організаційних засад обліку й внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами і кредиторами в сучасних умовах господарювання. Розкрито економічну сутність дебіторської та кредиторської заборгованості як невід’ємних складових фінансового циклу підприємства, що забезпечують безперервність обороту капіталу та впливають на ліквідність, платоспроможність і ділову репутацію суб’єкта господарювання. Визначено класифікаційні ознаки заборгованостей за строками, контрагентами, видами операцій і джерелами виникнення, що дає змогу здійснювати їх ефективний аналітичний облік і контроль.

Детально проаналізовано нормативно-правове регулювання обліку розрахункових операцій відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 11 «Зобов’язання» та інших стандартів, а також порівняно їх із вимогами МСФЗ 9, IAS 37 та IFRS 15. Визначено ключові відмінності між національною та міжнародною практикою – у підходах до оцінки, визнання сумнівних боргів і розкриття інформації. Окремо розглянуто проблеми узгодження бухгалтерського та обліку для цілей оподаткування, зокрема при створенні резервів і списанні безнадійної заборгованості.

Особливу увагу приділено викликам воєнного стану в Україні: порушенню платіжної дисципліни, зростанню обсягів прострочених боргів, труднощам документального підтвердження операцій, послабленню внутрішнього контролю та збільшенню ризику фінансових зловживань. Обґрунтовано необхідність посилення системи внутрішнього контролю на засадах цифровізації, електронного документообігу та ризик-орієнтованого моніторингу розрахунків.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ НА ПП «МИДАС-А»

1.1. Загальна економічна характеристика та аналіз фінансового стану ПП «Мидас-А»

Приватне підприємство «Мидас-А» є суб'єктом малого підприємництва, що здійснює свою діяльність на території Київської області (адреса: Київська обл., Обухівський р-н, с. Дерев'яна, вул. Садова, 2а).

Підприємство зареєстроване відповідно до чинного законодавства України та діє на підставі Статуту. Основним видом діяльності підприємства відповідно до КВЕД є 46.90 «Неспеціалізована оптова торгівля», а також супутні види діяльності, пов'язані з постачанням товарів, наданням послуг та виконанням робіт господарського призначення, зокрема роздрібну торгівлю різноманітними товарами в неспеціалізованих магазинах (КВЕД 47.19), демонтаж та розбирання машин і обладнання (КВЕД 38.31), установлення та монтаж промислового обладнання (КВЕД 33.20) тощо.

Метою діяльності підприємства є отримання прибутку шляхом ефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, забезпечення стабільного функціонування на ринку та розширення кола клієнтів. Підприємство самостійно визначає стратегію розвитку, форму організації виробничо-господарської діяльності, систему внутрішнього управління, а також веде бухгалтерський облік відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Досліджуване підприємство внесено в Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, про що наявна Виписка (додаток А).

Керівником ПП «Мидас-А» є Андреев Сергій Миколайович.

Статутний капітал – 500 грн.

Обслуговуючий банк – АБ «УКРГАЗБАНК».

Середня кількість працівників за 2024 рік – 5 осіб (згідно фінансової звітності за 2024 рік).

Організаційна структура ПП «Мидас-А» є лінійно-функціональною (рис. 2.1), що передбачає наявність керівника підприємства, головного бухгалтера, менеджерів з постачання та збуту, а також логіста. Управлінські рішення приймаються централізовано, що забезпечує оперативність і узгодженість дій усіх посадових осіб. Така структура підходить даному малому підприємству, оскільки дозволяє забезпечити оперативність прийняття рішень та гнучкість у реагуванні на ринкові зміни.

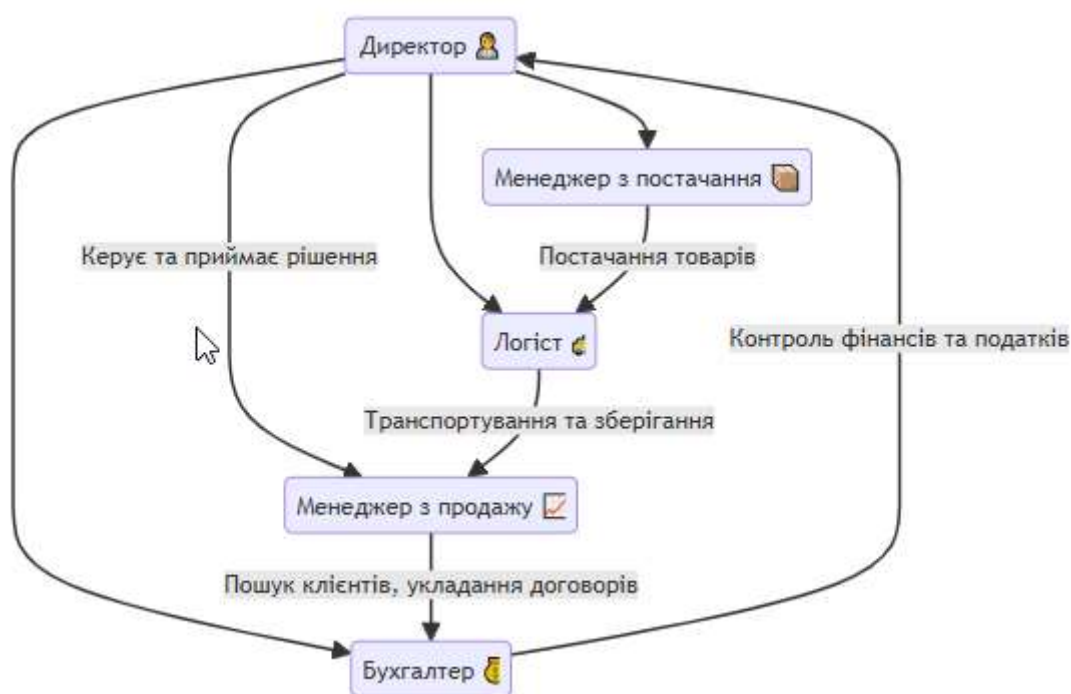

Рис. 2.1. Організаційна структура ПП «Мидас-А»

Джерело: складено автором

Директор є центральною фігурою в системі управління підприємством. Він здійснює загальне керівництво діяльністю ПП «Мидас-А», визначає стратегічні пріоритети розвитку, формує цілі та напрями реалізації бізнес-стратегії. До компетенції директора належить ухвалення ключових рішень щодо фінансової політики, інвестиційних проектів, а також розширення сфер діяльності підприємства. Директор представляє підприємство у взаємовідносинах із партнерами, клієнтами,

контролюючими та державними органами, забезпечуючи дотримання законодавчих норм і захист інтересів компанії. Крім того, він формує корпоративну культуру, організовує систему мотивації персоналу та сприяє підвищенню результативності праці.

Менеджер з продажу відіграє провідну роль у забезпеченні стабільного зростання обсягів реалізації та розширенні клієнтської бази. До його основних функцій належать пошук і залучення нових клієнтів, проведення презентацій продукції (послуг), підготовка та узгодження комерційних пропозицій. Менеджер здійснює укладання договорів, контролює виконання їх умов і підтримує партнерські відносини з постійними замовниками. Важливим аспектом його роботи є аналіз ринкової кон'юнктури – вивчення попиту, діяльності конкурентів і ринкових тенденцій, що дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та зберігати конкурентоспроможність.

Менеджер із постачання відповідає за безперебійне забезпечення підприємства необхідними ресурсами та ефективне функціонування ланцюга постачання. Його діяльність охоплює вибір надійних постачальників, проведення переговорів щодо умов співпраці, цін і термінів поставок. Він контролює якість отриманої сировини або товарів, слідкує за своєчасністю їх доставки, а також здійснює аналіз і оптимізацію витрат на закупівлі, що сприяє зниженню собівартості продукції та підвищенню прибутковості діяльності. Менеджер із постачання тісно співпрацює з іншими структурними підрозділами з метою узгодження потреб у матеріальних ресурсах та забезпечення безперебійності операційних процесів.

Логіст відповідає за організацію, планування та контроль процесів зберігання, транспортування і постачання товарно-матеріальних цінностей. Він визначає оптимальні маршрути та способи доставки, контролює ефективність виконання логістичних операцій, а також аналізує витрати на транспортування та зберігання з метою їх мінімізації. Важливою складовою його роботи є забезпечення своєчасності поставок продукції клієнтам, що сприяє підвищенню рівня задоволеності споживачів і зміцненню репутації підприємства. Логіст взаємодіє з постачальниками,

транспортними компаніями, складськими службами та менеджерами інших підрозділів, координуючи всі етапи руху товарів.

Бухгалтер виконує ключову роль у забезпеченні фінансової прозорості, достовірності облікової інформації та стабільності фінансового стану підприємства. Він здійснює ведення бухгалтерського обліку господарських операцій, зокрема обліку доходів і витрат, розрахунків із персоналом, контрагентами та бюджетом. До обов'язків бухгалтера належить складання фінансової, податкової та статистичної звітності, що є основою для аналізу діяльності підприємства та прийняття управлінських рішень. Важливе місце в його роботі посідає контроль за дотриманням вимог податкового законодавства, а також надання консультацій керівництву щодо оптимізації податкових платежів і фінансового планування.

Відповідно до організаційної структури ПП «Мидас-А», бухгалтер безпосередньо підпорядковується директору та здійснює взаємодію з усіма основними функціональними керівниками – менеджером з постачання, логістом і менеджером з продажу. Такий підхід забезпечує ефективний обмін інформацією, своєчасне відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку та формування достовірної фінансової звітності підприємства.

Підприємство активно використовує сучасні інформаційні технології для обліку, документообігу та управління фінансово-господарськими процесами.

У сфері бухгалтерського обліку підприємство використовує автоматизовану форму обліку на базі програмного продукту BAS Бухгалтерія. Ведення обліку здійснюється з дотриманням принципів повноти, своєчасності та достовірності відображення господарських операцій.

ПП «Мидас-А» складає річну фінансову звітність згідно НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність». Оскільки згідно критеріям ст. 2 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» досліджуване підприємство на 2024 рік є малим підприємством (середня кількість працівників за 2024 рік не перевищували 50 осіб; річний дохід від будь-якої діяльності не перевищував суму, еквівалентну 8 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ), то

підприємство подає спрощену фінансову звітність у складі балансу та звіту про фінансові результати за формою 1-м та 2-м (додаток Б, В).

Усі форми фінансової звітності формуються електронно (у програмі «BAS»), підписуються кваліфікованим електронним підписом (КЕП) директора і подаються до Державної податкової служби (ДПС) у встановлені строки.

ПП «Мидас-А» здійснює свою податкову політику відповідно до Податкового кодексу України, перебуває на спрощеній системі оподаткування, є платником єдиного податку 3 групи без сплати ПДВ, а також сплачує інші обов'язкові платежі до бюджету та державних цільових фондів. Податкова декларація платника єдиного податку третьої групи (юридичні особи) наведена у додатку Д.

Нами встановлено, що на підприємстві добре забезпечено узгодженість показників між фінансовою та податковою звітністю, оскільки балансові рахунки узгоджуються із даними декларації з єдиного податку та інших зборів, внесків і податків. Для контролю відповідності показників бухгалтер використовує звірку оборотно-сальдових відомостей із деклараційними даними. Система внутрішнього контролю передбачає подвійний етап перевірки звітності: попередній (бухгалтер) і заключний (директор), що дозволяє своєчасно виявити неточності, уникнути штрафних санкцій і забезпечити прозорість фінансових результатів.

Отже, ПП «Мидас-А» характеризується як стабільне підприємство, що здійснює свою діяльність у ринкових умовах, дотримується вимог чинного законодавства та прагне підвищити ефективність управління, обліку і оподаткування через удосконалення внутрішніх процесів та раціональне використання ресурсів.

Оцінимо фінансову стійкість та платоспроможність ПП «Мидас-А» (табл. 2.1).

На підставі даних табл. 2.1 можна зробити висновки про суттєве покращення фінансового стану підприємства за 2022-2024 рр. та зміцнення його здатності стабільно функціонувати в умовах ринкової невизначеності. Найважливішою тенденцією є підвищення частки власного капіталу у фінансуванні активів: коефіцієнт автономії зріс із критично низького рівня 0,28 у 2022 р. до 0,87 у 2024 р., що свідчить про мінімізацію залежності від позикових ресурсів і стабілізацію

структури капіталу. Така тенденція позитивно впливає на фінансову стійкість і знижує ризики втрати платоспроможності.

Таблиця 2.1

Аналіз відносних показників фінансової стійкості та платоспроможності

ПП «Мидас-А»

№ з/п	Показники	На кінець року		
		2022	2023	2024
1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт автономії (рекомендоване значення $\geq 0,5$)	0,28	0,68	0,87
2	Коефіцієнт мобільності (рекомендоване значення варіюється залежно від галузі підприємства)	-	-	8,33
3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу (рекомендоване значення $\geq 0,1$)	1,0	1,00	0,88
4	Коефіцієнт фінансового ризику (рекомендоване значення ≤ 1)	2,51	0,32	0,13
5	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами (рекомендоване значення ≥ 1)	0,75	7,54	17,01
6	Коефіцієнт співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю	0,4	2,14	6,48
7	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (рекомендоване значення $\geq 0,2-0,25$)	0,24	0,68	0,02
8	Коефіцієнт швидкої ліквідності (рекомендоване значення $\geq 0,8-1$)	0,64	0,68	0,02
9	Коефіцієнт загальної ліквідності (рекомендоване значення ≥ 2)	1,4	3,10	7,67

Джерело: визначено автором на підставі фінансової звітності підприємства

Коефіцієнт маневреності власного капіталу у 2022-2023 рр. становив 1,0, однак у 2024 р. дещо зменшився, що свідчить про зростання частки необоротних активів та зниження гнучкості використання власних фінансових ресурсів.

Важливою характеристикою структури капіталу є коефіцієнт фінансового ризику, який протягом аналізованого періоду покращився більш ніж удвічі – з 2,51 у 2022 р. до 0,13 у 2024 р. Така динаміка свідчить про скорочення боргового навантаження та збалансування джерел фінансування. ПП «Мидас-А» фактично наблизилося до рекомендованого рівня, що вказує на оптимізацію структури зобов'язань.

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості у 2024 р. зросло до 6,48, що вказує на значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською. Така динаміка має подвійний характер: з одного боку, вона посилює платоспроможність підприємства в короткостроковому періоді, з іншого – створює ризики уповільнення оборотності активів і потребує посилення контролю за своєчасністю погашення дебіторської заборгованості.

Показники ліквідності демонструють здебільшого позитивну динаміку. Коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2023 р. був більше нормативного значення, що вказує на здатність підприємства покривати найбільш термінові зобов'язання значно більше за рекомендований рівень. Між тим, у 2024 році коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився до 0,02. Отже, управлінський персонал ПП «Мидас-А» міг за рахунок наявних на рахунках та в касі грошових коштів покрити лише 2% найбільш термінових зобов'язань, а треба мінімум 20%. Коефіцієнт загальної ліквідності суттєво перевищує норматив і відображають створення значного запасу ліквідності. Зокрема, загальна ліквідність збільшилась до 7,67, що свідчить про істотне зростання обсягу оборотних активів. Разом із тим надто високі значення можуть сигналізувати про нераціональне відволікання коштів у надлишкові запаси або повільну оборотність дебіторської заборгованості.

У цілому фінансовий стан ПП «Мидас-А» у 2022-2024 рр. характеризується як стабільно та динамічно такий, що покращується. Підприємство істотно підвищило показники фінансової стійкості, зменшило рівень фінансових ризиків і забезпечило достатній запас ліквідності. Разом із тим подальша увага має бути спрямована на оптимізацію структури оборотних активів, прискорення обігу дебіторської заборгованості та підтримання належної маневреності власного капіталу.

Проаналізуємо оборотність оборотних активів ПП «Мидас-А» за 2022-2024 рр. (табл. 2.2). Результати аналізу свідчать про суттєве зростання масштабів діяльності підприємства та поступове покращення ефективності використання обігових ресурсів. Чиста виручка за досліджуваний період збільшилась більш ніж у 20 разів – з 278,8 тис. грн у 2022 р. до 6 689,6 тис. грн у 2024 р., що вказує на активне нарощування операційної діяльності та ринкового потенціалу підприємства.

Таблиця 2.2

Аналіз оборотності оборотних активів

№ з/П	Показники	Роки		
		2022	2023	2024
1	2	3	4	5
1	Чиста виручка від реалізації продукції, тис. грн	278,80	5 862,60	6 669,80
2	Середньорічні залишки оборотних активів, тис. грн	302,4	2093,55	3784,4
3	Середньорічні залишки запасів, тис. грн	115	275,9	260,95
4	Середньорічні залишки дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, тис.грн	0	91	343,9
5	Середньорічні залишки кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, тис.грн	45,4	343,15	388,95
6	Кількість оборотів оборотних активів	0,92	2,80	1,76
7	Кількість оборотів запасів	2,42	21,25	25,56
8	Кількість оборотів дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги	-	64,42	19,39
9	Кількість оборотів кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги	6,14	17,08	17,15
10	Швидкість обороту оборотних активів в днях	395,90	130,34	207,10
11	Швидкість обороту запасів в днях	150,56	17,18	14,28
12	Швидкість обороту в днях дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги	0,00	5,67	18,82
13	Швидкість обороту в днях кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги	59,44	21,36	21,29

Джерело: визначено автором на підставі фінансової звітності підприємства

Паралельно із зростанням виручки відбулося значне збільшення середньорічного обсягу оборотних активів – з 302,4 тис. грн у 2022 р. до 3784,4 тис. грн у 2024 р. Така динаміка є логічною, проте вона створює важливе завдання – забезпечення належної швидкості їх обороту для підтримання ліквідності та ефективності операційного циклу.

У 2022 р. коефіцієнт оборотності оборотних активів становив 0,92 обороту, що відповідало тривалому циклу обороту в 395 днів. У 2023 році робота підприємства значно активізувалася: оборотність зросла до 2,80 оборотів, а тривалість одного обороту скоротилася до 130 днів. У 2024 році підприємство зберегло позитивну тенденцію, хоча темпи покращення сповільнилися: коефіцієнт оборотності зріс до

1,77 обороту, а тривалість одного обороту оборотних активів становила 207 днів. Незважаючи на певне подовження операційного циклу порівняно з 2023 роком, показники свідчать про стабільне використання оборотних активів на тлі розширення масштабів діяльності.

Важливою складовою структури оборотних активів є товарні запаси. У 2022 році вони здійснювали лише 2,42 обороту за рік, а тривалість їхнього зберігання становила 150 днів. У 2023-2024 рр. показники змінилися помірно: оборотність запасів знизилася до 2,06 та 2,53 обороту відповідно, а період їхнього обороту становив 178 та 144 дні. Динаміка свідчить про зростання обсягів запасів, необхідних для обслуговування збільшених обсягів реалізації, а також про стабільний, хоча й тривалий, цикл їх відновлення. ПП «Мидас-А» доцільно оптимізувати логістику запасів, щоб скоротити їхній середній строк зберігання.

Щодо дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, її значення у 2022 р. було відсутнім, що природно для першого року активізації діяльності. У 2023 році дебіторська заборгованість забезпечила високий рівень оборотності – 64,42 обороту на рік, або лише 6 днів одного обороту, що свідчило про практично миттєве повернення коштів від покупців. У 2024 році оборотність дещо знизилася до 19,39 обороту (19 днів), однак залишилася дуже високою, що характеризує підприємство як таке, що ефективно контролює розрахунки з покупцями та мінімізує ризик виникнення простроченої дебіторської заборгованості.

Найбільш стабільною є динаміка кредиторської заборгованості. Коефіцієнт її оборотності зменшився з 6,14 обороту в 2022 р. до 4,78 у 2023 р., а в 2024 р. досяг 7,15 обороту, що свідчить про гнучку політику взаєморозрахунків із постачальниками, а також про здатність підприємства своєчасно погашати зобов'язання. Період обороту кредиторської заборгованості у 2024 році становив 21 день, що є оптимальним та сприяє підтриманню загальної ліквідності.

Таким чином, результати аналізу свідчать, що ПП «Мидас-А» ефективно нарощує обороти, удосконалює управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, поступово прискорює оборотність оборотних активів та забезпечує стабільність фінансових потоків. Водночас підприємству доцільно приділити увагу

оптимізації управління запасами й структури активів для подальшого скорочення тривалості операційного циклу та підвищення ефективності використання оборотних активів.

2.2. Особливості обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами на ПП «Мидас-А»

Розрахунки з дебіторами та кредиторами займають вагоме місце в системі бухгалтерського обліку ПП «Мидас-А», оскільки підприємство здійснює значний обсяг товарно-грошових операцій з постачальниками, покупцями, працівниками, бюджетом і різними стейкхолдерами. Облік цих операцій ведеться відповідно до вимог НП(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”, НП(С)БО 11 “Зобов’язання” [33], а також Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” [40].

Розглянемо особливості обліку, оподаткування та контролю розрахункових операцій з дебіторами та кредиторами окремо.

I. Розрахунки з дебіторами на ПП «Мидас-А»

ПП «Мидас-А» веде облік дебіторів у розрізі покупців, підзвітних осіб і виданих авансів. Короткострокова дебіторка (зі строком погашення до 12 місяців) переважає у структурі активів. Довгострокової заборгованості підприємство не має.

Дебіторська заборгованість підприємства на кінець 2024 року включає короткострокову заборгованість покупців і видані аванси:

- 361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками” – 271,1 тис.грн.;
- 631 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками” (дебетове сальдо) – 1882,6 тис.грн;
- 371 “Розрахунки за виданими авансами” – 1,4 тис.грн.
- 372 “Розрахунки з підзвітними особами” – 0 грн.
- На рахунку 685 також враховано значну суму дебіторської заборгованості щодо виданих позик директору підприємства, що видно з Картки за рахунком 685 (додаток Е.1 та Е.2). На кінець 2024 року сальдо за Д 685 – 1186,76 тис.грн., яке зменшилось протягом року на 161,6 тис. грн, що є позитивним моментом, але ж

підприємству слід звернути увагу на занадто велику суму коштів у дебіторській заборгованості директора.

Іноземна кредиторська заборгованість на рахунку 362 утворилася внаслідок минулих періодів (у 2023 році) та потребує контролю за виконанням договірних зобов'язань.

Передумовою здійснення будь-яких товарно-грошових операцій є підписання договору. Так, з кожним покупцем на «Мидас-А» складається договір купівлі-продажу (додаток Ж) – це угода між продавцем і покупцем, за якою продавець зобов'язується передати товар (майно, річ, послугу чи право) у власність покупцеві, а покупець зобов'язується прийняти цей товар і сплатити за нього певну грошову суму (ціну). В Україні правові відносини за договором купівлі-продажу регулюються Цивільним кодексом України (ст. 655-697). Договір купівлі-продажу є двостороннім (взаємні обов'язки сторін), відплатним (товар передається за гроші), консенсуальним (вважається укладеним із моменту досягнення згоди щодо істотних умов).

Усі операції з дебіторами належним чином документуються та підтверджуються для внесення даних в програму BAS. Так, основними первинними документами з обліку дебіторської заборгованості та розрахунків з дебіторами, у т.ч. при реалізації на території України та на експорт, є наступні:

- при відвантаженні готової продукції, товарів – видаткові накладні (додаток К.1), рахунки (додаток К.2), ТТН (додаток К.3), CRM (додаток К.4);
- при надходженні грошових коштів – банківськими виписками (додаток Л.1), які потім відображаються в Картці рахунку 311 (додаток Л.2);
- у випадках передоплати постачальникам – платіжними дорученнями з відображенням на рахунку 371;
- при взаємовідносинах з підзвітними особами – ПКО, ВКО, авансові звіти та супровідні документи щодо придбання товарів, робіт, послуг;
- при проведенні взаємозвірки заборгованостей – Акти звіряння/звірки взаєморозрахунків (додатки М.1 та М.2).

Типові господарські операції з обліку реалізації та розрахунків з покупцями наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Відображення в обліку ПП «Мидас-А» розрахунків з покупцями

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
<i>Реалізація на території України на умовах наступної оплати</i>			
1	Реалізовано товар (готова продукція) покупцю	361	702
2	Отримано грошові кошти від покупця	311	361
3	Відображена собівартість реалізованих товарів	902	281
4	Здійснено витрати щодо транспортування товарі при реалізації	93 631	631 311
<i>Реалізація на території України на умовах попередньої оплати</i>			
5	Отримано аванс від покупця	311	681
6	Реалізовано товар (готова продукція) покупцю	361	702
7	Відображена собівартість реалізованих товарів	902	281
8	Проведено залік заборгованостей	681	361
9	Списано на фінансовий результат чистий дохід від реалізації	702	791
10	Списана собівартість реалізованих товарів на фінансовий результат	791	902
<i>Реалізація на експорт з наступною оплатою</i>			
11	Реалізовано товар (готова продукція) іноземному покупцю	362	702
12	Отримано грошові кошти від покупця	312	362
13	Відображена собівартість реалізованих товарів	902	281
14	Сплачено мито, митні платежі та послуги брокера при експорті	93 631, 64	631, 64 311
15	Направлено іноземну валюту на продаж	334 333 311	312 334 333

Джерело: дані автоматизованого обліку підприємства

Детальну інформацію за кожним покупцем, а саме сальдо на початок, обороти за період та кінцевий залишок можна переглянути використовуючи оборотно-сальдову відомість за рахунком 36. Кореспонденцію та деталізацію даних за цим рахунком можна побачити в Картці (додаток Н).

Розрахункові операції з іноземними покупцями в межах експортних операцій також супроводжуються типовими операціями з продажу валюти та відображенням курсових різниць. Фрагмент операцій щодо купівлі-продажу валюти можна побачити з даних по рахункам 333 та 334 (додаток П.1 та П.2). Кореспонденцію та деталізацію даних за рахунком 362 можна побачити в Картці (додаток П.3).

З метою контролю за своєчасністю розрахунків бухгалтер щомісяця формує реєстр прострочених боргів. За аналізований період сумнівна дебіторська заборгованість не виникала, що свідчить про стабільну платоспроможність контрагентів. Резерв сумнівних боргів на ПП «Мидас-А» не створюється.

Відображення в бухгалтерському обліку підприємства розрахунків з підзвітними особами наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Основні операції з обліку розрахунків з підзвітними особами на ПП «Мидас-А»

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	03	04
1	Видано грошові кошти під звіт	372	313
2	Повернуто до каси невикористані кошти	301	372

Джерело: дані автоматизованого обліку підприємства

Як бачимо з табл. 2.4 та Картки за рахунком 372 (додаток Р), економічна сутність розрахунків з підзвітними особами спотворена: рахунок 372 використовується для обналічування готівки директором підприємства. Фактично ніякі активи чи роботи /послуги не придбаються, не сплачуються через підзвітні суми. Тому маємо справу з порушеннями:

по-перше, касової дисципліни, оскільки підзвітні кошти мають використовуватись виключно для господарських потреб з подальшим складанням Авансового звіту;

по-друге, економічної сутності операції за принципами бухгалтерського обліку, згідно яких облік повинен відображати реальні операції, а не технічні маніпуляції;

по-третє, щодо використання рахунку 372 не за призначенням, оскільки цей рахунок призначений для відображення тимчасової дебіторської заборгованості працівника перед підприємство, а не для “обналічування”.

На рахунку 377 досліджуване підприємство обліковує видані позики та фінансові допомоги строком до 1 року (додаток С).

Вся інформація про дебіторську заборгованість за рахунками 36 та 37 (у розрізі субрахунків) знаходить своє відображення у ОСВ за рахунками 36 та 37 (додаток Н та Т), а також у загальній ОСВ за звітний період (додаток У), а в кінцевому випадку у фінансовій звітності, зокрема, Балансі підприємства (додаток Б та В) у рядку 1125 Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги та рядку 1155 Інша поточна дебіторська заборгованість.

II. Розрахунки з кредиторами на ПП «Мидас-А»

Кредиторська заборгованість досліджуваного підприємства станом на кінець 2024 р. переважно виникла в результаті розрахунків з основними кредиторами – постачальниками, бюджетом та іншими контрагентами.

Як видно з оборотно-сальдової відомості за 2024 рік (додаток У) найбільшу питому вагу у складі кредиторської заборгованості на кінець періоду займає заборгованість перед бюджетом з податків та зборів (рахунок 641 – 62,8 тис. грн) та кредиторська заборгованість перед іноземними покупцями в частині отриманого авансу (рахунок 362 – 870 ЄВРО/34,5 тис. грн).

Для обліку розрахунків з постачальниками на ПП «Мидас-А» ведеться рахунок 631, дані по якому наведено в Оборотно-сальдовій відомості у додатку Ф. З додатку Ф видно, що залишки за рахунком відображаються «звернуто», тобто не виділяється окремо дебетове та кредитове сальдо у розрізі окремих контрагентів. Це неправильно згідно вимог НПСБО та правил ведення бухгалтерського обліку, оскільки призводить до підвищення вірогідності допущення помилок при складанні фінансової звітності (відображенні дебіторської та кредиторської заборгованості в Балансі).

Усі взаємовідносини з постачальниками та підрядниками здійснюються на підставі укладених договорів. Так, наприклад у додатку Х.1 наведено договір купівлі-

продажу №28/04/2025 від 28 квітня 2025р. з постачальником ТОВ «ОЛТРОКС» на поставку будівельних, оздоблювальних матеріалів, обладнання тощо.

Підставою для відображення кредиторської заборгованості на ПП «Мидас-А» є такі:

- рахунок, який виписується на ім'я ПП «Мидас-А» після замовлення активів, робіт, послуг (додаток Х.2 та Х.3);
- видаткова накладна чи накладна (додаток Х.4) – документ, що дає право на отримання, відправлення вантажів чи матеріальних цінностей.;
- товарно-транспортна накладна – основний перевізний документ, який регулює відносини між перевізником, відправником і одержувачем вантажу, оформляє і засвідчує договір перевезки вантажу. Приклад ТТН при придбанні та залученні ФОП-перевізника наведено у додатку Х.5);
- акт виконаних послуг фіксує факт завершення робіт та прийняття їх замовником. Так, у додатку Х.6 та Х.7 наведено Акти виконаних робіт, послуг з декларування товару при здійсненні зовнішньо-економічних операцій (експорт/імпорт) та перебування товарі в зоні митного контролю.

Аналітичний облік за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» ведеться за кожним платіжним документом і постачальником. Інформацію про стан розрахунків з постачальниками, відомості можна одержати з Оборотно-сальдової відомості за рахунком 63 (додаток Ф) та Картки рахунку 631, 632.

На кінець 2024 року на рахунку 631 рахується велика сума дебіторської заборгованості, що свідчить про сплачені аванси постачальникам. Але чомусь такі суми не було відображено на рахунку 371 «Аванси видані». Рекомендуємо підприємству виправити цю помилку і у подальшому використовувати рахунок дебіторської заборгованості, що методологічно за суттю операції щодо видачі авансів є вірним.

Синтетичний облік кредиторської заборгованості та розрахунків з основними постачальниками наведений в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Типові операції з обліку кредиторської заборгованості та розрахунків з
основними постачальниками на ПП «Мидас-А»

№	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Оприбутковано ТМЦ від постачальника	20, 28	631, 632
2	Відображення транспортних витрат, що включаються до первісної вартості активів, що придбаються	20, 28	631
3	Одержано від постачальника інші необоротні матеріальні активи	153 11	631 153
4	Отримано різні витрати від підрядників, пов'язані з адміністративною та збутовою діяльністю	92, 93	631
5	Погашення кредиторської заборгованості постачальникам за одержані ТМЦ, МНМА	631	311
6	Проведено взаємозалік авансів	631	371

Джерело: дані автоматизованого обліку підприємства

Оскільки ПП «Мидас-А» знаходиться на спрощеній системі оподаткування зі сплатою єдиного податку за ставкою 5%, то відповідно це впливає на побудову та особливості обліку розрахунків з бюджетом за податками і зборами.

Досліджуване підприємство адмініструє та сплачує в бюджет такі платежі:

- ПДФО (рахунок 641.1),
- ПДВ при імпорті (рахунок 641.2 та 643),
- єдиний податок (рахунок 641.4),
- військовий збір (рахунок 642).

Інформація про розрахунки підприємства за всіма видами платежів до бюджету обліковується на рахунку 64 «Розрахунки за податками і платежами», основні операції за яким наведено у табл. 2.6.

Детальну кореспонденцію за рахунком 64 «Розрахунки за податками та платежами» можна переглянути за допомогою ОСВ за 64 рахунком (додаток Ц.1) та картки рахунку 64 (додаток Ц.2), а сплату податків – виписки банку (додаток Л.1) та інформації про рух грошових коштів на поточному рахунку (додаток Л.2).

Таблиця 2.6

Синтетичний облік розрахунків із бюджетом на ПП «Мидас-А»

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Нараховано єдиний податок	92	641.4
2	Сплачено ПДВ при імпорті	641.2	311
3	Утримано податок з доходів фізичних осіб та військовий збір	661 661	641.1 642
4	Перераховано до бюджету податки та збори	641, 642	311
5	Нарахований штраф	948	641
6	Нараховано ПДВ при імпорті	281	642/пдв

Джерело: дані автоматизованого обліку підприємства

Розрахунки з оплати праці на досліджуваному підприємстві автоматизовано. Базовий оклад працівника встановлюється у відповідності до діючого законодавства України. Здійснення доплат і надбавок до базових окладів працівників не передбачено.

Витрати на оплату праці працівників ПП «Мидас-А» (разом із відрахуваннями ЄСВ – 22%) відповідно до НП(С)БО 16 враховуються у складі адміністративних витрат (рахунок 92). Синтетичний облік розрахункових операцій з оплати праці ведеться на рахунку 66, а аналітичний облік – в розрізі окремих працівників. Інформацію про залишки й обороти за рахунком 661 за розрахунковий період, а також кореспонденцію рахунків можна побачити з Аналіз рахунку, Оборотно-сальдової відомості та Картки рахунку за рахунком 661.

Для обліку відпрацьованого часу співробітників використовується Табель обліку робочого часу (рис. 2.2), який містить табельний номер кожного працівника, його прізвище, ім'я і по батькові, відомості про робочий час за кожне число місяця.

Табель затверджується директором, що є елементом внутрішнього контролю за дотриманням трудової дисципліни.

ПП "Мидас-А"		Затверджена наказом Міністерства																																		
Підприємство, організація		Україні від 09.10.95 р. N 253																																		
Ідентифікаційний код ЄДРПОУ	3 5 7 8 8 0 3 4	Код за УКУД																																		
Цех, відділ		Код розрахункового місяця																																		
Бригада		Цех, відділ																																		
		Бригада																																		
ТАБЕЛЬ																																				
ОБЛІКУ ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ																																				
за Квітень 2024 р.																																				
Но- мер	Табелі	Прізвище, ім'я, по	Відмітки про явки та неявки на роботу по числах місяця																Відпрацьовано I-у по- лов. міся-	Дані для нарахування заробітної				Неявка з причин												
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	x		К	Д	Г	К	Д	Г											
			16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	Код виду оплати																	
			Кореспондуючий рахунок																																	
		Професія, посада																	Код виду оплати				Код виду оплати													
			години																																	
1	2	3	4																5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
1	126	Драшків В.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	17																	
1	126																	17																		
1	126	Електромонтер	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	9000,00																	
1	126																	9000,00																		
2	197	Іванов М. М.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	19																	
2	197																	19																		
2	197	Менеджер	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	17000,00																	

Рис. 2.2. Табель обліку робочого часу на ПП «Мидас-А»

Джерело: дані автоматизованого обліку підприємства

Оплата праці проводиться по встановленим штатним окладам. По наданому табелю обліку робочого часу і з урахуванням наявних лікарняних листів, наказів про прийом, звільнення, відпустку та інших відхилень розраховується заробітна плата кожного співробітника.

Згідно з Податковим кодексом України, із заробітної плати утримуються ПДФО (18%) та військовий збір (5%), а також підприємство нараховує єдиний соціальний внесок (ЄСВ) 22% на фонд оплати праці за власний рахунок.

Суми утримань із заробітної плати працівників підприємства відображають за дебетом субрахунку 661 «Розрахунки по заробітній платі» у кореспонденції з кредитом рахунку 641 рахунка «Розрахунки по податках» (субрахунки 641.1 та 642) на суму утриманого податку з доходів фізичних осіб та військового збору, що підлягають перерахуванню в бюджет.

Нарахування ЄСВ на ПП «Мидас-А» здійснюється за базовою ставкою 22% та відображається проводкою: Дебет 92 Кредит 651.

Загальну інформацію про утримання та відрахування на підприємстві наведено в додатку Щ.

Видача зарплати на досліджуваному підприємстві здійснюється шляхом перерахування на розрахункові картки співробітників два рази на місяць (аванс та основна частина заробітної плати). Основна кореспонденція рахунків з обліку зарплати на ПП «Мидас-А» наведена у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Основна кореспонденція рахунків з обліку зарплати на ПП «Мидас-А»

№ з/п	Зміст операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Нараховано основну заробітну плату	92	661
2	Нараховано премії працівникам	92	661
3	Утримано ПДФО із зарплати	661	641.1
4	Утримано військовий збір	661	642
5	Нараховано ЄСВ на фонд оплати праці	92	651
6	Виплачено заробітну плату працівникам на їх карткові рахунки	661	311

Джерело: складено автором на підставі даних автоматизованого обліку

Підприємство подає об'єднану звітність із ПДФО, військового збору та ЄСВ (додаток Ю.1) з додатками (додаток Ю.2), яка містить інформацію про нараховані доходи працівників і сплачені внески. Форма звіту подається щоквартально в електронному вигляді через «Електронний кабінет платника податків» із використанням КЕП.

Контроль за правильністю подання звітності здійснює директор, який підписує електронні звіти та погоджує перерахування податків до бюджету.

Окрім розглянутих видів кредиторської заборгованості в обліку ПП «Мидас-А» також наявні розрахунки з іншими кредиторами, зокрема:

- за отриманими авансами (рахунок 681). Такі операції відбуваються згідно НПСБО, тобто при отриманні авансу складається проводка: Д 311 К 681, а при

зарахуванні авансу: Д 681 К 36. Узагальнення даних можна побачити в оборотно-сальдовій відомості за рахунком 68 (додаток Ю.3).

- за отриманими позиками від юридичних та фізичних осіб. Для цих цілей на підприємстві використовується 685 рахунок, який кореспондує з 301 та 311 рахунками, оскільки отримання та погашення таких позик здійснюється через касу або поточний рахунок у національній валюті (рис. 2.3).

06.06.2024	кредитами і позиками Видатковий касовий ордер 0000-000006 от 06.06.2024 12:00:07 Розрахунки за кредитами і позиками	АНДРЕЄВ СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ ПФД 2201 <->	<->	6851	2 019,60	301		Д	1 402 762,85
12.07.2024	кредитами і позиками Видатковий касовий ордер 0000-000008 от 12.07.2024 12:00:07 Розрахунки за кредитами і позиками	АНДРЕЄВ СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ ПФД 2201 <->	<->	6851	1 000,11	301		Д	1 403 762,96
26.07.2024	Надходження на банківський рахунок 0000-000033 от 26.07.2024 12:00:03 Розрахунки за кредитами і позиками	UA9632047800000260 02212007114, АБ "УКРГАЗБАНК" <->	АНДРЕЄВ СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ ПФД 2201 <->	311		6851	100 000,00	Д	1 303 762,96
12.08.2024	Надходження на банківський рахунок 0000-000034 от 12.08.2024 12:00:04 Розрахунки за кредитами і позиками	UA9632047800000260 02212007114, АБ "УКРГАЗБАНК" <->	АНДРЕЄВ СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ ПФД 2201 <->	311		6851	50 000,00	Д	1 253 762,96

Рис. 2.3. Фрагмент Картки рахунку 6985 щодо видачі та погашення позики директору ПП «Мидас-А»

Джерело: дані автоматизованого обліку підприємства

Нами було встановлено, що за звітний період підприємство узагальнює на цьому субрахунку позики не отримані, а видані переважно директору підприємства Андрееву С.М. Так, на кінець 2024 року, як ми вже вище згадували, враховано дебіторська заборгованість за рахунком 385 в сумі 1186,76 тис.грн. На нашу думку для таких операцій слід використовувати рахунки дебіторської заборгованості, а не зобов'язань, оскільки операції за своєю суттю приводять до виникнення саме дебіторських боргів. Тож рекомендуємо використовувати рахунок 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» (за позиками). В обліку слід перевести суми з рахунку 685 на рахунок 377 проводкою: Д 377 К 685 і у подальшому використовувати вже рахунок 377 для акумулювання інформації про видачу позик юридичним та фізичним особам.

З додатків Е.1 та Е.2 бачимо Картки рахунку 685 за 2024 та частину 2025 років з відповідними операціями. Узагальнення даних можна побачити в оборотно-сальдовій відомості за рахунком 68 (додаток Ю.3).

Таким чином, хоча система обліку розрахунків в цілому функціонує, існують проблемні моменти, що вимагають корегування для підвищення достовірності фінансової звітності та відповідності облікової політики вимогам стандартів. Дослідивши особливості обліку та оподаткування операцій з дебіторами та кредиторами можна зробити висновки, які дозволять у наступному параграфі кваліфікаційної роботи разом з результатами дослідження системи внутрішнього контролю на підприємстві, сформулювати основні заходи щодо підвищення ефективності управління в цілому.

2.3. Система внутрішнього контролю досліджуваного підприємства та розробка заходів щодо підвищення ефективності управління

У зв'язку з невеликою чисельністю персоналу система внутрішнього контролю на ПП «Мидас-А» має спрощену, але функціонально збалансовану структуру, побудовану на чіткому розподілі обов'язків і взаємному контролі працівників.

Основні елементи системи внутрішнього контролю на підприємстві:

- функціональний розподіл обов'язків, коли кожен працівник виконує окремі функції, що зменшує ризик зловживань і помилок.
- подвійний контроль документів – усі господарські операції (закупівлі, реалізація, платежі) погоджуються директором та перевіряються бухгалтером.
- взаємоперевірка між працівниками, наприклад, логіст і менеджери взаємно контролюють кількість і вартість товарів під час постачання та реалізації.
- контроль грошових потоків здійснюється через банківські розрахунки під контролем директора та бухгалтера.
- регулярна звірка розрахунків з контрагентами, про що наявні акти звірки (додаток М.1, М.2), контроль дебіторської заборгованості.
- проведення інвентаризацій (додаток Я.1).

– використання електронного документообігу та програмного забезпечення BAS) для забезпечення прозорості операцій.

Контрольне середовище створюється керівником підприємства і визначає загальну культуру управління. Директор ПП «Мидас-А» несе персональну відповідальність за ефективність контролю, формує облікову політику, затверджує посадові інструкції та процедури. Основні риси контрольного середовища – це чітке розмежування повноважень між працівниками (менеджери, логіст, бухгалтер); персональна відповідальність кожного за результати своєї ділянки роботи; підзвітність усіх фінансових операцій директору; дотримання етичних норм, конфіденційності й принципів чесності у веденні обліку.

Як було нами встановлено, контрольне середовище на підприємстві характеризується високим рівнем централізації рішень, що є типовим для малого бізнесу: усі значні операції погоджуються особисто директором.

У попередніх параграфах Звіту ми розглянули особливості системи бухгалтерського обліку за окремими ділянками/напрямами і встановили, що:

- облік ведеться бухгалтером із використанням спеціалізованого програмного забезпечення BAS;
- облік усіх операцій здійснюється відповідно до НП(С)БО та податкового законодавства;
- застосовується подвійна перевірка документів – менеджер готує первинний документ, бухгалтер перевіряє його правильність і повноту;
- операції фіксуються щоденно, з обов'язковою звіркою залишків на рахунках;
- зберігається резервна копія бази обліку на захищеному носії.

Управлінський облік ведеться у спрощеній формі для контролю обсягів продажу, маржі та обігу коштів.

Контрольна діяльність (процедури контролю) охоплює перевірку правильності, своєчасності та законності господарських операцій. Нами встановлено, що на підприємстві діють такі контрольні процедури:

- авторизація операцій – усі закупівлі, договори з постачальниками і клієнтами погоджуються директором;

- верифікація первинних документів бухгалтером (перевірка наявності підписів, печаток, відповідності даних);
- звірка складських залишків між даними логіста та бухгалтерського обліку;
- контроль розрахунків із контрагентами – регулярне оформлення актів звірки, аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості;
- контроль за витратами – бухгалтер щомісяця формує звіт про витрати з розподілом за статтями і центрами відповідальності;
- перевірка грошових операцій – директор затверджує усі платіжні доручення, а банк-клієнт фіксує авторизацію платежів через електронний підпис.

Для забезпечення прозорості комунікацій усі документи передаються у цифровій формі (PDF, скановані копії, електронні накладні). При цьому на ПП «Мидас-А» діє централізоване зберігання документів у хмарному сховищі з обмеженим доступом; використовується електронний документообіг (М.Е.Дос, «Електронний кабінет платника»); створюються внутрішні звіти для топ-менеджменту: щотижнево – по продажах і залишках, щомісячно – по прибутковості та оборотності коштів.

На ПП «Мидас-А» функціонує ефективна система внутрішнього контролю розрахунків з оплати праці, що включає перевірку достовірності табелів і наказів перед нарахуванням зарплати; розмежування функцій: бухгалтер здійснює нарахування, директор – затвердження; періодичну звірку відомостей про нарахування з банківськими виписками; контроль своєчасності сплати ЄСВ, ПДФО та військового збору. Такі заходи забезпечують законність, своєчасність і прозорість розрахунків із працівниками, а також мінімізують ризики фінансових порушень.

При оцінці системи внутрішнього контролю слід оцінити і ризики діяльності, що проводиться директором спільно з бухгалтером та менеджером із постачання. На нашу думку, основні ризики для ПП «Мидас-А»:

- фінансові (прострочена дебіторська заборгованість, коливання курсу валют);
- операційні (помилки при постачанні, невідповідність кількості чи якості товару);
- інформаційні (втрата даних або збої у програмному забезпеченні);
- зовнішні (перебої постачання через воєнний стан).

Для мінімізації різних типів ризиків можна запропонувати деякі заходи (рис. 2.4)

Тип ризику	Знижує втрати	Підвищує контроль	Основний захід	Ефективність	Короткий опис
Фінансові	✓	✓	Лімітування кредитних продажів	Висока	Обмежує ризик простроченої...
Операційні	✓	✓	Щомісячний аналіз показників	Середня	Виявлення відхилень у постачанні
Інформаційні	✓	✓	Подвійне резервне копіювання	Висока	Захист даних від втрати
Зовнішні	✓	✓	Попередня оплата поставок	Середня	Зменшує фінансові втрати при перебоях

Рис. 2.4. Заходи для мінімізації ризиків

Джерело: складено автором на підставі вивчення системи внутрішнього контролю ПП «Мидас-А»

На підприємстві моніторинг діяльності та зворотній зв'язок здійснюється у двох формах:

1. Поточний – директор і бухгалтер аналізують щотижневі звіти про рух коштів, залишки товарів, дебіторську заборгованість.
2. Періодичний – щоквартальний аналіз фінансових результатів, інвентаризація товарних запасів, оцінка внутрішніх ризиків.

Результати моніторингу обговорюються на робочих нарадах, після чого коригуються внутрішні процедури. Завдяки зворотному зв'язку система контролю є динамічною – вона змінюється відповідно до ситуації на ринку та стану підприємства.

Незважаючи на малу чисельність персоналу, на підприємстві сформовано етичну культуру довіри та відповідальності. Кожен працівник розуміє, що контроль не є засобом тиску, а запорукою стабільності підприємства. Таке середовище сприяє ініціативності працівників, своєчасному виявленню недоліків і попередженню зловживань.

У 2022-24 рр. підприємство, як і більшість суб'єктів господарювання в Україні, стикається з ризиками порушення ланцюгів постачання та затримками платежів. Тому в умовах воєнного стану система внутрішнього контролю була посилена такими заходами:

- щотижневе оновлення звітів про залишки товарів і рух коштів;
- дистанційний контроль бухгалтерії через хмарні сервіси;
- зберігання електронних копій усіх договорів і актів у захищеному сховищі;
- резервне копіювання фінансової документації.

Система внутрішнього контролю ПП «Мидас-А» побудована за принципом розподілу відповідальності, взаємного контролю та персональної звітності, що відповідає масштабам малого торговельного підприємства. Незважаючи на обмежену чисельність персоналу, її ефективність забезпечується поєднанням оперативного управління директором, документального контролю бухгалтером і взаємного контролю між менеджерами та логістом. Така система дозволяє мінімізувати ризики шахрайства, помилок і забезпечує достовірність облікової інформації. А поєднання централізованого керівництва з персональною відповідальністю працівників дає можливість ефективно управляти ризиками навіть у складних умовах воєнного часу.

Отже, після вивчення системи обліку розрахункових операцій та внутрішнього контролю на підприємстві, можна стверджувати, що в цілому вона побудована та організована згідно діючого законодавства, однак, на нашу думку, містить деякі недоліки та проблемні аспекти. Зупинимось на них детальніше з подальшою розробкою заходів щодо вдосконалення стану розрахункових операцій, їх обліку та системи управління загалом.

1. На ПП «Мидас-А» наявна неврегульована, незатверджена облікова політика, що створює ризик неузгодженості в методології обліку (викривлення фінансової звітності, завищення активів (відсутність резерву сумнівних боргів), нерівномірність витрат і доходів, претензії аудиторів або податкової). Тому необхідно негайно розробити та затвердити Наказ про облікову політику, де чітко регламентувати методи обліку, документообігу та контрольні процедури, зокрема щодо дебіторської та кредиторської заборгованості та розрахунків з контрагентами, іншими

стейкхолдерами. Так, на нашу думку, згідно Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства № 635 [29] слід передбачити такі аспекти:

- метод обчислення резерву сумнівних боргів;
- порядок оцінки ступеня завершеності операцій з надання послуг;
- періодичність та об'єкти проведення інвентаризації;
- порядок роботи з авансами, простроченими боргами;
- особливості валютних операцій (експорт/імпорт) в частині курсових різниць,

дати перерахунків тощо.

В якості додатку до Наказу про облікову політику слід затвердити графік документообігу. На нашу думку, він може мати табличний вигляд (табл. 2.8), що візуалізує документообіг і може служити основою для розробки детальних регламентів і покращення системи внутрішнього контролю.

На кожному етапі чітко визначено відповідальних осіб та механізми контролю, що забезпечує надійність системи внутрішнього контролю. Усі господарські операції підтверджуються відповідними первинними документами, що відповідає вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». Відображення операцій в автоматизованій системі BAS здійснюється на підставі первинних документів з формуванням відповідних аналітичних регістрів, а дані з облікових регістрів переносяться у фінансову звітність, зокрема до балансу (рядки 1125, 1155, 1615). Таким чином, запропонований графік документообігу дозволяє оптимізувати облікові процеси, підвищити ефективність контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю та забезпечити достовірність фінансової звітності підприємства.

2. Як було вказано у 2.2, на підприємстві наявне неналежне відображення позики директору на рахунку зобов'язань (685), а не дебіторської заборгованості (377). Такий стан справ не порушує законодавство, але методологічно правильно відображати саме дебіторську заборгованість. До того ж, на нашу думку, наявність великої дебіторської заборгованості директора (через позики) може свідчити про порушення принципу відокремленості особистих та корпоративних фінансів. Рекомендуємо провести коригування облікових записів, перевірши заборгованість директора з рахунку 685 на рахунок 377, та встановити чіткі правила корпоративних фінансів.

Таблиця 2.8

Пропонований графік документообігу на ПП «Мидас-А» (щодо розрахунків із дебіторами та кредиторами)

Етап бізнес-процесу	Відповідальний	Первинні документи (вхідні/здійснені)	Контроль та перевірка	Облікові реєстри (програма BAS)	Звітність / Результат
1	2	3	4	5	6
<i>1. Розрахунки з дебіторами (покупцями)</i>					
1.1. Реалізація товару	Менеджер з продажу, Директор	- Договір купівлі-продажу - Видаткова накладна (ТТН, якщо потрібно) - Рахунок-фактура	Директор погоджує угоду. Бухгалтер перевіряє правильність оформлення документів.	- Проведення: Дт 361 (362) Кт 701,702,703 - Картка рах. 36 - ОСВ за рах. 36	
1.2. Надходження оплати	Бухгалтер, Директор	- Платіжне доручення від покупця - Банківська виписка	Бухгалтер звіряє суму оплати з рахунком. Директор контролює надходження коштів.	- Проведення: Дт 311 (312) Кт 361 (362) - Оновлення даних у Картці рах. 36 та ОСВ	- Акт звірки розрахунків з контрагентом - Баланс (рядок 1125, 1155)
1.3. Контроль дебіторської заборгованості	Бухгалтер	- Реєстр простроченої дебіторської заборгованості - Акти звірки	Щомісячне формування реєстру. Директор затверджує акти звірки.	- Аналіз рах. 36 - ОСВ за рах. 36	Управлінський звіт про стан ДЗ
<i>2. Розрахунки з кредиторами (постачальниками)</i>					
2.1. Закупівля ТМЦ/послуг	Менеджер з постачання, Директор	- Договір з постачальником - Отримана накладна (рахунок-фактура) - Акт виконаних робіт, послуг	Директор погоджує закупівлю. Бухгалтер перевіряє отримані документи.	- Проведення: Дт 20(28,92,93) Кт 631,632 - Картка рах. 63 - ОСВ за рах. 63	
2.2. Оплата постачальнику	Бухгалтер, Директор	- Платіжне доручення (ініційоване ПП) - Банківська виписка	Бухгалтер готує платіжку. Директор авторизує платіж (електрон. підписом).	- Проведення: Дт 631 Кт 311 - Оновлення даних у Картці рах. 63 та ОСВ	- Акт звірки розрахунків з контрагентом - Баланс (рядок 1615)
2.3. Контроль кредиторки	Бухгалтер	Акти звірки з постачальниками	Бухгалтер ініціює звірку. Директор затверджує акти.	- ОСВ за рах. 63 - Аналіз рах. 63	Управлінський звіт про стан КЗ
<i>3. Інші операції</i>					
3.1. Видача авансу підзвітній особі	Бухгалтер, Підзвітна особа	- Авансовий звіт - ВКО	Бухгалтер перевіряє авансовий звіт і супровідні документи. Директор погоджує видачу.	- Проведення: Дт 372 Кт 301 - ОСВ за рах. 37	
3.2. Розрахунки з бюджетом	Бухгалтер	- Податкові нарахування (за даними обліку) - Платіжні доручення на сплату	Бухгалтер нараховує та перераховує податки. Директор авторизує платежі.	- Проведення: Дт 92 Кт 641 - Дт 661 Кт 641, 642 - Дт 64 Кт 311 - ОСВ за рах. 64, 66, 31	- Податкові декларації (єдиний податок, ЄСВ, ПДФО, ВЗ) - Баланс (рядок 1615)
3.3. Видача позики директору	Директор, Бухгалтер	ВКО або Платіжне доручення. Договір позики		- Проведення Дт 377 Кт 301,311 - Картка рах. 377	Баланс (рядок 1155)

Джерело: розробка автора на основі аналізу системи обліку підприємства

3. На рахунку 631 стан розрахунків з кредиторами (залишки на звітні дати) відображається звернуто, що суперечить НПСБО і приховує реальний стан дебіторської та кредиторської заборгованості. До того ж це може призвести до помилок при відображенні заборгованості у Балансі підприємства в частині правильності перенесення сум дебіторської заборгованості в актив балансу, а кредиторської заборгованості – в пасив балансу.

На кінець 2024 року також на рахунку 631 рахується велика сума дебіторської заборгованості (додаток Ф), що свідчить про сплачені аванси постачальникам. Але чомусь такі суми не було відображено на рахунку 371 «Аванси видані». Рекомендуємо підприємству виправити цю помилку і у подальшому використовувати рахунок дебіторської заборгованості, що методологічно за суттю операції щодо видачі авансів є вірним.

Тож бухгалтеру слід посилити аналітичний облік, змінити налаштування в програмі BAS для окремого відображення дебетового та кредитового сальдо за рахунками розрахунків, використання рахунку 371, що дозволить отримувати достовірну інформацію для управлінських рішень та складання звітності.

4. На підприємстві не створюється резерв сумнівних боргів при значному обсязі дебіторської заборгованості (понад 3,5 млн грн на кінець 2024 року), що не лише не відповідає принципу обережності, але й спотворює реальний фінансовий результат. Тому бухгалтерії слід передбачити в обліковій політиці метод створення резерву, наприклад, метод абсолютної суми сумнівної заборгованості, або через коефіцієнт сумнівності та формувати його щоквартально. Також потрібно налагодити роботу зі стягнення прострочених боргів (претензії, нагадування).

5. Економічна сутність розрахунків з підзвітними особами спотворена: рахунок 372 використовується для обналічування готівки директором підприємства, що видно з Картки за рахунком 372 (додаток Р). Фактично ніякі активи чи роботи /послуги не придбаються, не сплачуються через підзвітні суми. Тому маємо справу з порушеннями:

по-перше, касової дисципліни, оскільки підзвітні кошти мають використовуватись виключно для господарських потреб з подальшим складанням Авансового звіту;

по-друге, економічної сутності операції за принципами бухгалтерського обліку, згідно яких облік повинен відображати реальні операції, а не технічні маніпуляції (зокрема, принципу превалювання сутності над формою);

по-третє, щодо використання рахунку 372 не за призначенням, оскільки цей рахунок призначений для відображення тимчасової дебіторської заборгованості працівника перед підприємство, а не для “обналічування”.

Необхідно у подальшому припинити здійснювати такі операції на рахунку 372 та вести діяльність прозоро.

6. Наявні факти, які вказують на послаблену систему внутрішнього контролю на ПП «Мидас-А». Так, по-перше, у додатку Я.2 наведено Картку за рахунком 23, з якого видно, що складаються неправильні проводки з оприбуткування готової продукції за фактичною виробничою собівартістю в дебет 28 «Товари», а не на рахунок 26 «Готова продукція» (як це передбачено НПСБО). Даний факт приводить до помилок при відображенні собівартості реалізації.

По-друге, із загальної оборотно-сальдової відомості за 2024 рік (рис. 2.5) бачимо, що за звітний період була сформована собівартість реалізованої готової продукції без обов’язкового відображення доходів від її реалізації. Зрозуміло, що наявне порушення принципу відповідності доходів та витрат: для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів.

По-третє, з рис. 2.5 також видно, що за звітний період собівартість реалізованих послуг, робіт (389652 грн) в рази перевищує доходи від їх реалізації (92200 грн). Така ситуація означає, що:

- або витрати були віднесені до невірного періоду (наприклад, відображені раніше, ніж буде визнано дохід);
- або доходи не були повністю відображені у бухгалтерському обліку (помилка або приховування виручки);
- або частина витрат не стосується саме реалізованих послуг (помилкова кореспонденція рахунків, завищення собівартості).

7. Доходи і результати діяльності	БО		13 054 559,27	13 406 687,64	352 128,37
70. Доходи від реалізації	БО		6 669 814,02	6 734 814,02	65 000,00
702. Дохід від реалізації товарів	БО		6 642 814,02	6 642 814,02	
703. Дохід від реалізації робіт і послуг	БО		27 200,00	92 200,00	65 000,00
71. Інший операційний дохід	БО		1 029,80	1 029,80	
719. Інші доходи від операційної діяльності	БО		1 029,80	1 029,80	
79. Фінансові результати	БО		6 383 715,45	6 670 843,82	287 128,37
791. Результат операційної діяльності	БО		6 383 715,45	6 670 843,82	287 128,37
9. Витрати діяльності	БО	6 700,00	6 377 007,45	6 383 715,45	-8,00
90. Собівартість реалізації	БО		5 410 047,04	5 410 047,04	
901. Собівартість реалізованої готової продукції	БО		42 410,93	42 410,93	
902. Собівартість реалізованих товарів	БО		4 977 983,53	4 977 983,53	
903. Собівартість реалізованих робіт і послуг	БО		389 652,58	389 652,58	
92. Адміністративні витрати	БО	6 700,00	548 345,32	555 053,32	-8,00
93. Витрати на збут	БО		366 697,43	366 697,43	

Рис. 2.5. Фрагмент оборотно-сальдової відомості за 2024 рік ПП «Мидас-А»

Джерело: дані автоматизованого обліку підприємства

Отже, з таких помилок слідує факт спотворення фінансового результату підприємства та порушення вимог достовірності та повноти відображення інформації у фінансовій звітності.

В-четверте, помилковим є відображення реалізації виробничих запасів проводкою Д 902 К 201 (рис. 2.6). Має використовуватися рахунок 943 «Собівартість реалізованих виробничих запасів», а відповідні витрати мають бути у складі інших операційних витрат.

ПП «МИДАС - А»
Картка рахунку 90 за 9 місяців 2025 г.
Виведені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)

Період	Документ	Аналітика Дт	Аналітика Кт	Дебет	Кредит	Поточне сальдо
				Рахунок	Рахунок	
Сальдо на початок						0,00
03.01.2025	Реалізація товарів і послуг 0000-000003 от 03.01.2025 0:00:00 Списані ТМЦ	<-> <-> Собівартість реалізованих покупних запасів	Неопод. ПДВ, буд-яка госп. Транспортні податки Банки Звіт виробництва за зміну 0000-000001 от 20.12.2024 12:00:07 Склад оптовий	902	19 516,25 281	Д 19 516,25
21.01.2025	Реалізація товарів і послуг 0000-000001 от 21.01.2025 16:28:22 Списані ТМЦ	<-> <-> Собівартість реалізованих покупних запасів	Неопод. ПДВ, буд-яка госп. Цейліндр продуктової нерж. 180*78*85 Надходження товарів і послуг 0000-000014 от 21.01.2025 15:00:00 Склад оптовий	902	66 600,00 201	Д 86 116,25
14.02.2025	Реалізація товарів і послуг 0000-000004 от 14.02.2025 13:03:03 Списані ТМЦ	<-> <-> Собівартість реалізованих покупних запасів	Неопод. ПДВ, буд-яка госп. Кісточковибивна машина FERRIUM Надходження товарів і послуг 0000-000013 от 14.02.2025 13:03:03	902	103 700,00 281	Д 189 816,25

Рис. 2.6. Картка рахунку 90 на ПП «Мидас-А»

Джерело: дані автоматизованого обліку підприємства

Для посилення системи внутрішнього контролю на ПП «Мидас-А» та вирішення описаних вище проблем слід порекомендувати керівництву підприємства такі заходи:

1. Запровадження контрольних процедур для правильного використання рахунків 23, 26, 28 та 943. Внести до облікової політики чіткий алгоритм формування виробничої собівартості, порядок оприбуткування готової продукції та списання запасів. У BAS налаштувати блокування некоректних проводок (заборонити використання рахунку 28 у виробничих операціях, встановити зв'язок: реалізація ГП → 901, списання запасів → 943).

2. Посилення контролю за принципом відповідності доходів і витрат. Впровадити календар визнання доходів і витрат, який прив'язує документ на реалізацію (акт чи накладну) та дохід; собівартість реалізації та доходи в одному періоді. Здійснювати щомісячну звірку між рахунками 70 і 90, щоб уникнути ситуацій, коли собівартість є, а доходу – ні.

3. Посилення ІТ-контролів у BAS. Налаштувати автоматичні попередження при проведенні необґрунтованих проводок, увімкнути обмеження прав користувачів (менеджери – лише первинні документи; бухгалтер – проводки та коригування).

Отже, вважаємо, що описані заходи значно підвищать дієвість системи внутрішнього контролю, що позитивно вплине на всю систему управління підприємством.

Висновки до розділу 2

У другому розділі кваліфікаційної роботи було всебічно досліджено особливості організації бухгалтерського обліку та системи внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами на ПП «Мидас-А». На підставі аналізу первинних документів, регістрів аналітичного та синтетичного обліку та інших внутрішніх документів підприємства визначено низку важливих аспектів функціонування облікової системи підприємства, а також виявлено її слабкі місця.

Встановлено, що облік і контроль розрахунків на ПП «Мидас-А» мають деякі недоліки, які призводять до ризиків викривлення фінансової звітності, порушень

законодавства та зниження фінансової стійкості підприємства, і тому для підвищення рівня прозорості та достовірності обліку було рекомендовано: розробити та затвердити облікову політику, впровадити графік документообігу, здійснити перегляд кореспонденції рахунків, запровадити внутрішній контроль на основі принципу функціонального розмежування та автоматизованого моніторингу.

Проведено аналіз фінансової стійкості, платоспроможності та оборотності оборотних активів ПП «Мидас-А» за 2022-2024 рр. Встановлено суттєве зміцнення структури капіталу, різке підвищення частки власних ресурсів та формування значного запасу ліквідності. Підприємство демонструє активне нарощування обсягів діяльності та ефективність управління дебіторсько-кредиторськими розрахунками, що забезпечує стабільність фінансових потоків. Разом із тим подальший розвиток потребує оптимізації управління оборотними активами, особливо запасами, для скорочення операційного циклу та підвищення ефективності використання ресурсів.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ НА ПП «МИДАС-А»

3.1. Аналіз динаміки, складу та структури дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства

Оцінювання співвідношення між обсягами сукупної дебіторської за кредиторської заборгованості на ПП «Мидас-А» вважаємо за доцільне розпочати з аналізу динаміки складу та структури активів досліджуваного підприємства (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Аналіз динаміки складу та структури активів ПП «Мидас-А» за 2022-2024 роки

№ з/п	Показники	Станом на кінець року		
		2022	2023	2024
1	2	3	4	5
1	Сукупні активи, тис.грн, у т.ч.	604,8	3582,3	4465,0
2	Необоротні активи, тис.грн – у % до сукупних активів	- -	- -	478,5 10,7%
3	Оборотні активи, тис.грн – у % до сукупних активів, з них:	604,8 100%	3 582,3 100%	3 986,5 89,3%
3.1	Запаси, тис.грн – у % до оборотних активів	230,0 38,03%	321,8 8,98%	200,1 5,02%
3.2	Дебіторська заборгованість, тис.грн – у % до оборотних активів	272,3 45,02%	2 477,7 69,17%	3 775,7 94,71%
3.3	Грошові кошти, тис.грн – у % до оборотних активів	102,5 16,95%	782,8 21,85%	10,7 0,27%
3.4	Витрати майбутніх періодів – у % до оборотних активів	-	-	-
3.5	Інші оборотні активи – у % до оборотних активів	-	-	-

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

Аналіз даних свідчить, що протягом 2022-2024 року структура активів ПП «Мидас-А» стала менш мобільною. Між тим, цілком логічним є те, що збільшення обсягів ділової активності вимагає наявності власних необоротних активів, тому те, що необоротні активи з'явилися в балансі підприємства у 2024 році. Відповідно, у підприємства є невеличка виробнича база, за допомогою якої можна розпочати

виробництво устаткування та приладів для виробництва харчових продуктів. Також ми бачимо, що питома вага дебіторської заборгованості є домінуючою у структурі оборотних активів ПП «Мидас-А» (питома вага цієї статті в структурі оборотних активів зросла з 45% до 94,7%).

На рис. 3.1 ми бачимо, що ПП «Мидас-А» є фінансово стійким підприємством у 2023 та 2024 роках, оскільки власний капітал займає найбільшу питому вагу у структурі джерел фінансування активів підприємства.

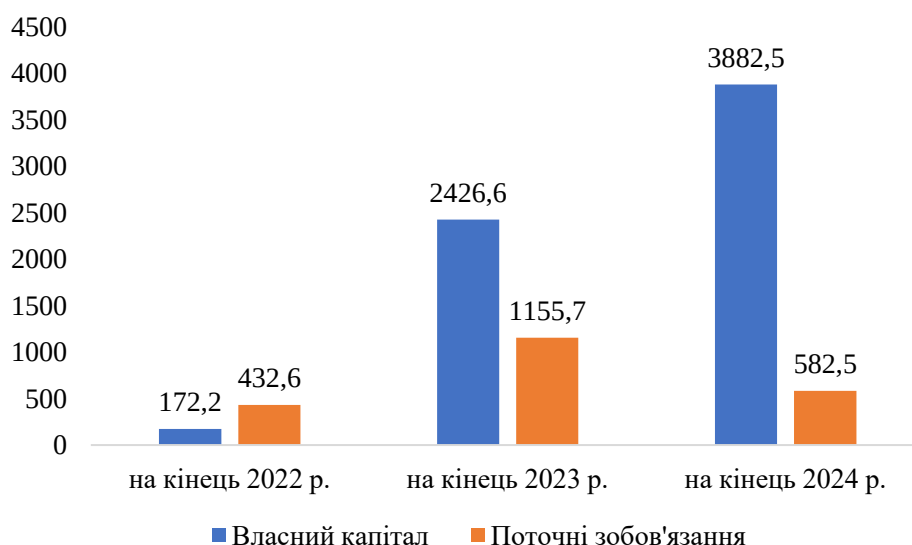

Рис. 3.1. Динаміка власного капіталу та поточних зобов'язань ПП «Мидас-А»

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

Перейдемо до аналізу змін у структурі скупної дебіторської заборгованості на ПП «Мидас-А» (табл. 3.2).

За даними табл. 3.2 ми бачимо, що сукупна дебіторська заборгованість на ПП «Мидас-А» зросла за 2022-2024 роки більш, ніж у 10 разів (з 272,3 тис. грн до 3,8 млн. грн). Причому найбільшою є інша поточна дебіторська заборгованість станом на кінець 2022 та 2023 років, а станом на кінець 2024 року найбільшою стала дебіторська заборгованість за виданими авансами (рис. 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз динаміки складу та структури дебіторської заборгованості

ПП «Мидас-А» за період з 2022 по 2024 роки

Показники	Станом на кінець року					
	2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	тис.грн	питома вага,%	тис.грн	питома вага,%	тис.грн	питома вага,%
1	2	3	4	5	6	7
1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги	-	-	182,0	7,35	505,8	13,4
2. Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1,3	0,5	-	-	-	-
3. Дебіторська заборгованість за виданими авансами	-	-	947,4	38,24	2083,1	55,17
4. Дебіторська заборгованість з внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-	-
5. Інша поточна дебіторська заборгованість:	271,0	99,5	1348,3	54,41	1186,8	31,43
у т.ч. з розрахунків з різними дебіторами	271,0	100	1348,3	100	1186,8	100
6. Усього розрахунків з дебіторами	272,3	100	2 477,7	100	3 775,7	100

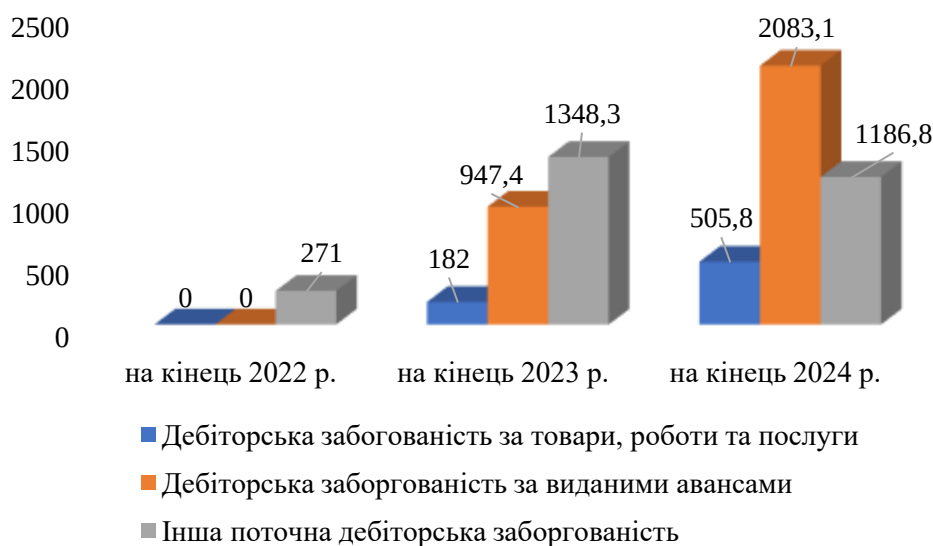
Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

Рис. 3.2. Динаміка видів дебіторської заборгованості ПП «Мидас-А», тис. грн

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

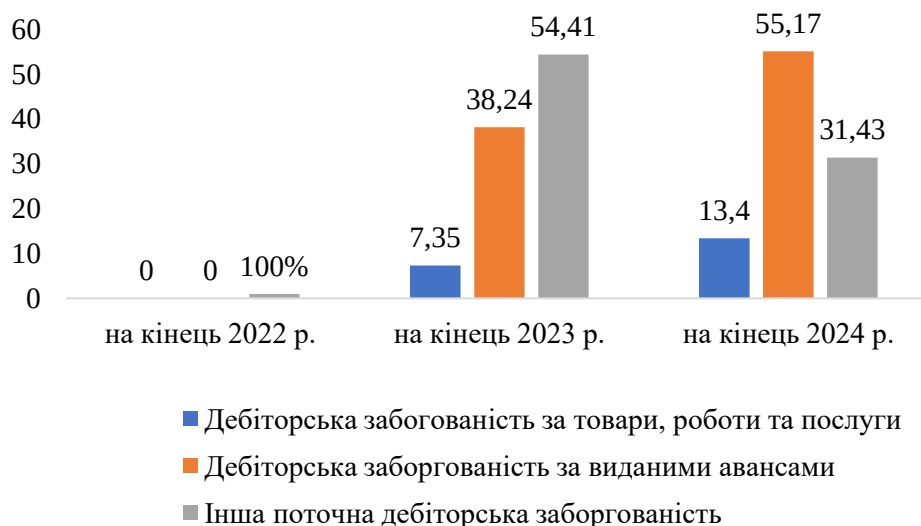

Рис. 3.3. Динаміка питомої ваги різних видів дебіторської заборгованості ПП «Мидас-А» у структурі сукупної дебіторської заборгованості, тис. грн
Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

На рис. 3.3 ми бачимо, що питома вага іншої поточної дебіторської заборгованості на ПП «Мидас-А» зменшилась з 54,41% на кінець 2023 року до 31,43%, а дебіторської заборгованості за виданими авансами навпроти зросла з 38,24% до 55,17%. Все це свідчить про те, що найбільш ліквідний вид дебіторської заборгованості – дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги, не є головним швидко реалізовуваним активом на досліджуваному підприємстві, оскільки за період з 2023 по 2024 роки його питома вага зросла з 7,35% до 13,4%. Й, треба посилити контроль за інкасацією сум по іншій поточній дебіторській заборгованості, щоб покращити платоспроможність ПП «Мидас-А».

У табл. 3.3 наведена інформація щодо сукупної кредиторської заборгованості на ПП «Мидас-А». Аналіз даних показав, що сукупна кредиторська заборгованість зменшилась щ 1,2 млн. грн на кінець 2023 року до 582,5 тис. грн на кінець 2024 року, що є позитивним моментом у діяльності підприємства. У структурі кредиторської заборгованості найбільшу питому вагу займає інша поточна кредиторська заборгованість (її питома вага у сукупній кредиторській заборгованості зросла з

35,61% на кінець 2023 року до 57,9% на кінець 2024 року). Питома вага кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги зменшилась з 51,53% до 31,3%.

Таблиця 3.3

Аналіз динаміки складу та структури кредиторської заборгованості

ПП «Мидас-А» за період з 2022 по 2024 роки

Показники	Станом на кінець року					
	2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	тис.грн	питома вага, %	тис.грн	питома вага, %	тис.грн	питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги	90,8	20,99	595,5	51,53	182,4	31,3
2. Поточні зобов'язання за розрахунками:	-	-	-	-	-	-
2.1. з одержаних авансів	-	-	-	-	-	-
2.2. з бюджетом	-	-	148,7	12,86	62,8	10,8
2.3. зі страхування	-	-	-	-	-	-
2.4. кредиторська заборгованість з оплати праці	-	-	-	-	-	-
2.5. інші поточні зобов'язання	341,8	79,01	411,5	35,61	337,3	57,9
3. Сукупна кредиторська заборгованість	432,6	100	1 155,7	100	582,5	100

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ПП «Мидас-А»

Перейдемо до аналізу ефективності управління сукупною дебіторською та кредиторською заборгованістю на ПП «Мидас-А».

3.2. Аналіз ефективності використання коштів у розрахунках на ПП «Мидас-А»

Визначимо вплив факторів, що обумовив зміну тривалості обороту сукупної дебіторської заборгованості на досліджуваному підприємстві (табл. 3.4).

Розрахунки в табл. 3.4 показали, що за період з 2023 по 2024 роки відбулося сповільнення тривалості обороту сукупної дебіторської заборгованості на підприємстві з 85,6 дня до 171,1 дня. Такі негативні зміни відбулися внаслідок істотного збільшення середньорічної вартості сукупної дебіторської заборгованості з 1,4 млн. грн у 2023 році до 3,1 млн. грн у 2024 році. Що призвело до сповільнення

тривалості одного обороту сукупної дебіторської заборгованості на 109,1 дня. Допущене сповільнення тривалості одного обороту сукупної дебіторської заборгованості було знижено за рахунок збільшення чистої виручки від реалізації продуктів, товарів та послуг.

Таблиця 3.4

Аналіз впливу факторів на зміну оборотності сукупної дебіторської заборгованості

ПП «Мидас-А» за 2023-2024 роки

Показники	Середні залишки дебіторської заборгованості	Чиста виручка від реалізації продукції	Оборотність, дні	Вплив чинників на зміну оборотності	
				дні	назва факторів
1	2	3	4	5	6
За 2023 рік	1 375,0	5 862,6	85,6	х	х
При залишках 2024 року і чистій виручці 2023 року	3 126,7	5 862,6	194,7	109,1	збільшення залишків дебіторської заборгованості
За 2024 рік	3 126,7	6 669,8	171,1	-23,6	Збільшення обсягу реалізації

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

Зростання чистого доходу з 5,86 млн. грн до 6,7 млн. грн призвело до зменшення тривалості одного обороту сукупної дебіторської заборгованості на 23,6 дні, що є позитивним моментом. Між тим, незважаючи на те, що тривалість обороту дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, як зазначено у табл. 2.2 у п. 2.1 цієї магістерської роботи, зросла з 5,67 дня до 18,82 дня за 2023-2024 роки й була меншою за тривалість обороту кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги за цей же період (21,36 дня та 21,29 дня відповідно). Узагальнена ефективність управління сукупною дебіторською заборгованістю на ПП «Мидас-А» погіршилась, що підтверджується динамікою операційного та фінансового циклів підприємства (табл. 3.5).

З табл. 3.5 ми бачимо, що тривалість операційного циклу зросла з 102,8 дня у 2023 році до 185,4 дня у 2024 році, що є негативним моментом в управлінні дебіторською заборгованістю, так як значні суми грошей «зависли» у дебіторів й, відповідно, тривалість фінансового циклу також зросла з 53,36 дня до 137,84 дня.

Таблиця 3.5

**Динаміка тривалості операційного та фінансового циклів
на ПП «Мидас-А» за 2023-2024 роки**

№ з/п	Показники	Роки		Зміна, (+,-)
		2023	2024	
1	2	3	4	5
1	Чиста виручка від реалізації продукції, тис.грн	5 862,6	6 669,8	807,2
2	Середньорічні залишки запасів, тис.грн	275,9	260,95	-14,95
4	Середні залишки дебіторської заборгованості, тис. грн	1 375,0	3 126,7	1 751,7
5	Середні залишки кредиторської заборгованості, тис. грн	794,15	869,1	74,95
6	Тривалість виробничого циклу, дні	17,2	14,3	-2,9
7	Швидкість обороту в днях дебіторської заборгованості, дні	85,6	171,1	85,5
8	Тривалість операційного циклу, дні (ряд.6 + ряд.7)	102,8	185,4	82,6
9	Швидкість обороту в днях кредиторської заборгованості, дні	49,44	47,56	-1,88
10	Тривалість фінансового циклу, дні	53,36	137,84	84,48

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ПП «Мидас-А»

Вказані негативні зміни призводять поступово до того, що необхідно залучати більше грошей для фінансування розвитку комерційної діяльності підприємства й, відповідно, прострочена дебіторська заборгованість поступово призводить до збільшення потреби в фінансуванні діяльності підприємства за рахунок кредиторської заборгованості, так як власний капітал вкладено у дебіторську заборгованість, погашення якої затягнулося на невизначений строк. Усі вказані зміни призвели до того, що тривалість періоду одного обороту оборотних активів зросла з 130,34 дня у 2023 році до 207,1 дня у 2024 році. Така тенденція ще раз підтверджує, що на підприємство треба залучати більше коштів кредиторів задля фінансування розвитку підприємства.

3.3. Моделювання платоспроможності на ПП «Мидас-А» за допомогою регресійного аналізу

У реальному житті ми чітко розуміємо, що багато чинників впливають на зміну результативного показника вирогіднісно й імовірність вказаного впливу можна оцінити завдяки здоровому глузду меншою ніж 100%. Тому для виявлення

зазначеного впливу чинників, які опосередковано чинять вплив на результат, використовують інструментарій економіко-математичного моделювання, зокрема кореляційно-регресійний аналіз. Зазначений аналіз ґрунтується на розумінні сутності економічних процесів, які відбуваються в економіці, тобто на апіорному аналізі, й вже в подальшому дозволяє виміряти тісноту зв'язку між факторами та результативним показником й виявити напрями, які визначатимуть заходи, впровадження яких є пріоритетним задля покращення ефективності господарювання на досліджуваному підприємстві.

Як вже було вказано у 2 розділі кваліфікаційної роботи, ПП «Мидас-А» займається неспеціалізованою оптовою торгівлею обладнанням для виробництва харчових продуктів, а також надає послуги інжинірингу. Тому для розуміння сутності процесів, які на цей час відбуваються на вітчизняному ринку виробництва та реалізації устаткування для харчової промисловості, доцільно надати невеличкий аналіз стану вказаного ринковому сегменту.

Після початку повномасштабної війни у 2022 році український ринок промислового обладнання зазнав суттєвих потрясінь. З одного боку, внутрішнє виробництво впало через руйнування підприємств та перебої зі сировиною, з іншого – підвищений попит на забезпечення продовольчої безпеки спонукав імпортерів нарощувати закупівлі машин і устаткування. Так, за даними аналітиків, імпорт засобів виробництва (тобто машинобудівної техніки) у 2023 році зріс на 36% порівняно з 2022 роком. Сумарний імпорт товарів групи «машини та устаткування» у перші місяці 2024 року перевищив аналогічний показник 2021-го (останнього «мирного» року). Така тенденція пояснюється погіршенням платіжного балансу та необхідністю імпортувати сучасну техніку для відновлення виробництва.

В Україні традиційно функціонували десятки підприємств машинобудівної галузі з КВЕД 28.93 «Виробництво машин і устаткування для виготовлення харчових продуктів і напоїв». Станом на кінець 2022 року в цій підгалузі налічувалося 166 активних підприємств в Україні. Це доволі багато, але більшість – невеликі фірми. Між тим, згідно із співбесідою із управлінським персоналом ПП «Мидас-А» встановлено, що у 2022 році зазнали падіння переважно старі та низькотехнологічні

виробництва, натомість частина підприємств отримали замовлення на модернізацію ліній. За рахунок певних інвестицій з ЄС та посиленої внутрішньої кооперації деякі заводи змогли наростити випуск – наприклад, підприємства машинобудування демонстрували приріст виробництва у другій половині 2023 року. Таким чином, динаміка виробництва обладнання для харчової промисловості відображає загальну тенденцію машинобудування: різке падіння у 2022 р., помірне відновлення в 2023–2024 рр. та прогнозоване зростання до 2025 року. (зокрема, показник промислового виробництва машинобудування у першому півріччі 2025 року становив 96,1% до аналогічного періоду 2024 року). Між тим, аналітика показує, що імпорт обладнання для харчової та суміжних галузей зростає. Наприклад, з початку 2023 року по перший квартал 2024 року загальний імпорт машин та устаткування зріс на десятки відсотків порівняно з довоєнним періодом. За даними НБУ, за січень-лютий 2024 року обсяг імпорту товарів категорії «машини і устаткування» (в тому числі харчового призначення) був на 18% вищим, ніж у відповідному періоді 2021 року.

Таким чином, хоча частина виробників переорієнтувалася на експорт власного обладнання (виробники «драйверів» та насосів нарощували експорт машин), загалом внутрішнє споживання обладнання залежить від імпорту. Імпорт охоплює як базові агрегати (насоси, електродвигуни, редуктори), так і високотехнологічні системи (роботизовані лінії, конвеєри, пакувальні машини). Неофіційні звіти вказують, що близько 60–70% усіх нових ліній для переробки харчів в Україні завозиться з-за кордону (Німеччина, Італія, Польща, США). Власне українське виробництво в основному поповнює внутрішній попит лише на частку, необхідну для підтримки базового виробничого процесу – наприклад, млини, сушарки, деякі сміттєві пресери і преси власних розробок.

Узагальнюючи все вищенаведене, зазначимо, що за період 2022-2025 років українське виробництво обладнання для харчової промисловості спочатку скоротилося, а потім почало відновлюватися. У 2022 році галузь машинобудування (зокрема, сегмент харчового устаткування) зазнала падіння на десятки відсотків через руйнування підприємств і логістичні обмеження. Проте в 2023-2024 роках відбулося поступове нарощування обсягів на тлі стабілізації поставок і попиту. Наприклад, за

офіційними індексами промислового виробництва, у IV кварталі 2024 році випуск машин і устаткування перевищив рівень I кварталу 2022 р. на 10% (навіть з урахуванням втрат Донбасу). Оскільки повні річні дані за 2025 рік ще узагальнюються, оцінки показують подальше поступове зростання обсягів виробництва внаслідок реалізації запланованих проєктів відновлення харчових підприємств.

Наведений нами вище апріорний аналіз тенденцій щодо нарощування виробництва, й, відповідно, реалізації обладнання для виробництва харчових продуктів, показав, що цей ринок має потенціал для зростання, й, відповідно у ПП «Мидас-А» є можливості збільшити свою частку ринку в сегменті продажів готового устаткування й надання інжинірингових послуг щодо монтажу та обслуговування обладнання. Щодо обрання результативного показника (y), який відображає стан платоспроможності на ПП «Мидас-А», то ним, на нашу думку, є коефіцієнт проміжної ліквідності, який розрахований нами як відношення суми грошових коштів та їх еквівалентів й дебіторської заборгованості до поточних зобов'язань підприємства.

На зміну коефіцієнта проміжної ліквідності, на нашу думку, вирогіднісно впливають такі чинники:

x_1 – коефіцієнт співвідношення між сукупною дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. Задля забезпечення фінансової стійкості підприємства, яка є внутрішньою характеристикою фінансового стану підприємства, що в подальшому буде впливати на його платоспроможність – зовнішню характеристику фінансового стану, доцільно щоб сукупна дебіторська заборгованість була незначним чином більша за сукупну кредиторську заборгованість. Між тим, на ПП «Мидас-А» «левова частина» сукупної дебіторської заборгованості сконцентрована в дебіторській заборгованості за виданими авансами та іншій поточній дебіторській заборгованості. При цьому період обороту по дебіторській заборгованості за товари, роботи та послуги протягом 2022-2024 років постійно менший, ніж по кредиторській заборгованості за товари, роботи та послуги. І це добре, але по іншій поточній дебіторській заборгованості період погашення є тривалим й треба контролювати вказані терміни, оскільки ліквідність оборотних активів на досліджуваному

підприємстві буде низькою, й, відповідно, його платоспроможність теж буде погіршуватись.

x_2 – коефіцієнт маневреності робочого капіталу. Зміни у фінансовій стійкості підприємства, як внутрішньої характеристики, що впливає на зовнішню – платоспроможність, можна оцінити завдяки розрахунку робочого капіталу, як різниці між оборотним активами та поточними зобов’язаннями. Негативною буде ситуація, коли робочий капітал повністю вкладений у повільно реалізовані активи (запаси). Відповідно, тоді підприємству буде загрозовувати ризик потрапляння у боргову яму, оскільки кожен новий оборот оборотного капіталу воно буде починати із непогашеними боргами, які будуть накопичуватись. Тому треба перевірити, наскільки надійною є система управління запасами підприємства.

x_3 – рентабельність продажів, що розрахована за прибутком від основної операційної діяльності. Зазначений показник дозволяє виявити, чи є на підприємстві джерело забезпечення власних оборотних коштів та робочого капіталу – прибуток, який буде в подальшому обумовлювати наявність позитивного чистого грошового потоку від операційної діяльності й, звісно, буде гарантією наявності мінімально необхідного рівня платоспроможності на підприємстві.

Наведені фактори, знаходяться у стохастичній залежності від результативного показника, тому нами використовувався кореляційно-регресійний аналіз. Однією з умов його використання є відповідність кількості спостережень від кількості факторів. За оцінками експертів спостережень повинно бути, як мінімум, у 3-4 рази більше ніж факторів. Тому ми скористалися щоквартальними даними фінансової звітності базового підприємства за 2022-2024 роки (табл. 3.6 та 3.7).

Таблиця 3.6

Вихідна інформація для побудови регресійної моделі впливу факторів на зміну коефіцієнта проміжної ліквідності на ПП «Мидас-А»

№ з/п	Показники	Роки		
		2022	2023	2024
1	2	3	4	5
1	Чиста виручка від реалізації продукції та послуг, тис.грн.	278,8	5 862,60	6 669,80
2	Прибуток від основної операційної діяльності, тис.грн.	120,9	2 301,4	302,8
3	Оборотні активи (станом на кінець звітного періоду), тис.грн	604,8	3 582,3	3 986,5

Продовження табл. 3.6

1	2	3	4	5
4	Грошові кошти та їх еквіваленти (станом на кінець звітного періоду), тис. грн	102,5	782,8	10,7
5	Запаси (станом на кінець звітного періоду), тис. грн	230,0	321,8	200,1
6	Поточні зобов'язання (станом на кінець звітного періоду), тис. грн	432,6	1 155,7	582,5
7	Сукупна дебіторська заборгованість (станом на кінець звітного періоду), тис. грн	272,3	2 477,7	3 775,7
8	Сукупна кредиторська заборгованість (станом на кінець звітного періоду), тис. грн	432,6	1 155,7	582,5
9	Робочий капітал (оборотні активи – поточні зобов'язання), тис.грн.	172,2	2 426,6	3 404,0
10	Коефіцієнт поміжної ліквідності	0,87	2,821	6,5
11	Коеф-т співвідношення між сукупною дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства	0,629	2,144	6,482
12	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу (9/5)	0,749	7,541	17,01
3	Рентабельність продажів, за фінансовим результатом від основної операційної діяльності,%	43,4	80,4	4,54

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ПП «Мидас-А»

Значно деталізована поквартальна інформація наведена у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Вихідна інформація щодо кореляційно-регресійного аналізу
(за квартальними даними)

	у	x ₁	x ₂	x ₃
1	2	3	4	5
1	0,51	0,711	0,622	0,511
2	0,64	0,7	0,704	0,495
3	0,8	0,659	0,762	0,401
4	0,87	0,629	0,749	0,434
5	0,93	0,865	0,922	0,632
6	1,1	1,285	1,136	0,715
7	1,51	2,101	3,24	0,766
8	2,821	2,144	7,541	0,804
9	3,15	2,631	10,3	0,388
10	4,84	4,217	12,32	0,267
11	6,0	5,855	15,01	0,12
12	6,5	6,482	17,01	0,045

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ПП «Мидас-А»

Реалізація кореляційно-регресійного аналізу була здійснена за допомогою табличного процесора Excel. Основні висновки щодо вирішення поставленої економіко-математичної задачі наведені у табл. 3.8, 3.9. та 3.10.

Таблиця 3.8

Регресійна статистика

№ з/п	Показник	Значення
1	2	3
1	Множинний R	0,903439
2	R-квадрат	0,816202

Джерело: розраховано автором за допомогою табличного процесору Excel

Коефіцієнт кореляції $R = 0,903$. Він показує, що в рівнянні тісний кореляційний зв'язок, який характеризує залежність коефіцієнта проміжної ліквідності від факторів, які включено у модель (див. табл. 3.8).

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,816$, показує частку варіації результативного значення y , яка пояснюється зміною факторів x_1, x_2, x_3 . Тобто, R^2 показує, що 81,6% варіації проміжної ліквідності пояснюється змінами використаних факторів. На частку факторів, які не увійшли до моделі, припадає лише 18,4%.

Рівняння регресії приймає такий вигляд (рівняння 3.1) (табл. 3.9):

$$y = 0,371 + 0,466 x_1 + 0,189 x_2 + 0,229 x_3 \quad (3.1)$$

Таблиця 3.9

Результати щодо формування регресійної моделі залежності коефіцієнта проміжної ліквідності ПП «Мидас-А» від чинників

	Коефіцієнти	P-Значення
1	2	3
Y-перетин	0,370673615	0,219283844
Змінна X 1	0,46623734	0,006491623
Змінна X 2	0,189436748	0,001770747
Змінна X 3	0,229858652	0,047214823

Джерело: розраховано автором за допомогою табличного процесору Excel

Знаки перед чинниками повністю відповідають економічним залежностям і свідчать, що по мірі збільшення коефіцієнта співвідношення між сукупною дебіторською заборгованістю та сукупною кредиторською заборгованістю, коефіцієнт проміжної ліквідності збільшиться на 0,47. Зростання коефіцієнта маневреності робочого капіталу обумовлює збільшення коефіцієнта проміжної ліквідності на 0,19. Збільшення рентабельності продажів призводить до зростання коефіцієнту проміжної ліквідності на 0,23. Значущість вказаного рівняння видно з результатів дисперсійного аналізу (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Дисперсійний аналіз побудованої регресійної моделі

	df	SS	MS	F	Значущість F
1	2	3	4	5	6
Регресія	3	52,22969939	17,4099	62,68591648	0,001779551
Залишок	8	0,384021524	0,048003		
Усього	11	52,61372092			

Джерело: розраховано автором за допомогою табличного процесору Excel

Перевірка статистичної значущості моделі у цілому підтверджується значущістю коефіцієнтів множинної кореляції та детермінації, а також F- критерієм Фішера (F- критерій Фішера = 62,685), а згідно F-розподілу Фішера при рівні значущості 0,05, теоретичне значення 4,9645 (табл. 3.10). Усе зазначене ($62,685 > 4,9645$) дає можливість стверджувати, що із достовірністю 95% побудована модель є адекватною емпіричним даним, а фактори, які включені у модель, значимі [50, с. 115].

Результати економіко-математичного моделювання свідчать, що задля покращення ефективності господарювання, управлінському персоналу ПП «Мидас-А» варто здійснити наступні заходи:

1. Задля збільшення обсягів продажів на підприємстві, варто впровадити системи аналітики для відстеження ефективності маркетингу (KPI, коефіцієнти конверсії, воронка продажів). Використання data-driven підходу в B2B-продажах дозволяє оптимізувати цикл угоди та підвищити коефіцієнт успішних продажів (win rate) до 30% і більше. На практиці зазначений інструментарій дозволяє зібрати дані з різних джерел щодо каналів, які дають найбільше клієнтів.

Оскільки офіційний сайт зараз має застарілий інтерфейс, не містить фільтрів товарів, довго завантажується і слабо оптимізований під пошукові системи, рекомендуємо виділити частину бюджету на редизайн сайту з сучасним інтерфейсом, адаптивністю під мобільні пристрої та зручністю навігації. Обов'язково реалізувати налагодження фільтрів товарів (за типом, потужністю, виробником тощо), детальні сторінки продуктів з повними технічними характеристиками, фото/відео, відгуками. Додати розділ з відгуками клієнтів (соціальний доказ підвищує довіру в B2B). Бажано зробити сайт двомовним (укр/англ) – навіть якщо фокус на Україні, англomовна версія створить імідж відкритості для іноземних партнерів і підвищить охоплення (чимало українських підприємств мають закордонних співвласників чи менеджерів, які шукають інформацію англійською). Паралельно слід активно використовувати SEO та контент-маркетинг: регулярне публікування кейсів впровадження обладнання, статей про галузеві тренди, відеооглядів продукції. Зазначені заходи підвищать експертність компанії та покращать позиції в пошуку. У якості прикладу можна навести компанію Orabrush, яка зуміла без додаткових зустрічей продати 735 тис. одиниць товару мережі Walmart завдяки вдалому B2B-відеоролику. Цей приклад свідчить про силу якісного контенту в B2B. Для ПП «Мидас-А» варто зняти короткі відео з роботи обладнання на виробництвах, відгуками клієнтів та викладати на YouTube, Facebook тощо.

На українському ринку промислового обладнання приклади цифрової трансформації поки поодинокі, але можна орієнтуватися на кейси з суміжних сфер. Наприклад, виробник агротехніки «Х» запровадив онлайн-конфігуратор техніки на сайті, де клієнт міг зібрати потрібну модель і відправити заявку – це скоротило цикл обробки заявки на 20%. Для ПП «Мидас-А» аналогічно можна додати онлайн-форму для запиту проєкту: клієнт обирає, яке обладнання або лінію хоче (або залишає свій кейс), і отримує попередню консультацію. Такий сервіс підвищить конверсію відвідувачів сайту в ліди. Інший приклад – використання чат-бота або online-чату на сайті для швидких консультацій технічного спеціаліста: швидкість відповіді збільшує шанси на продаж, коли клієнт отримує всю інформацію негайно, не переходячи до конкурентів.

Для товарів промислового призначення ефективними каналами є галузеві виставки, ярмарки, конференції (харчова промисловість, агро тощо). Необхідно закласти частину бюджету на участь у 1–2 виставках на рік із демонстрацією обладнання. Це збільшить можливості компанії знайти нових клієнтів та підвищить впізнаваність бренду. Також слід виступати на профільних заходах із презентаціями (наприклад, про інновації в переробці) – вказані дії позиціонуватимуть ПП «Мидас-А» як експертну компанію і стимулюватиме звернення клієнтів до неї.

Вважаємо, що варто розвивати власне виробництво обладнання на ПП «Мидас-А». Хоча технологічна база підприємства поки що базова (підходить для виготовлення простих виробів з металу), варто поступово інвестувати в її модернізацію. Наприклад, придбати сучасні верстати для металообробки (лазерна різка, ЧПУ) в межах доступного бюджету або залучити лізинг. Такі дії дозволять виготовляти більш складні вузли власними силами, підвищуючи маржинальність товарів. За відсутності можливості значних інвестицій – налагодити кооперацію з локальними виробниками деталей, щоб швидко прототипувати нові вироби під потреби клієнтів. Гнучкість у налаштуванні продукції під замовника вже є сильною стороною компанії, тож її треба підкріпити виробничими можливостями. Також варто вдатися до виготовлення мобільних кухонь для потреб української армії. Оскільки ПП «Мидас-А» є малим підприємством й кількість працівників в нього незначна, то можна виготовляти мобільні польові кухні за конкурентною ціною.

2. З метою покращення стану платіжної дисципліни на ПП «Мидас-А» рекомендуємо взяти в штат особу, яка контролюватиме стан розрахунків з дебіторами та кредиторами і здійснюватиме регулярний обдзвін дебіторів щодо вчасності виконання своїх платіжних зобов'язань перед ПП «Мидас-А». Також вказана особа буде приймати участь у створенні бюджету компанії, який дозволить більш-менш надійно в умовах сучасної невизначеності забезпечити платоспроможність досліджуваного підприємства на рекомендованому рівні. Також варто підвищити контроль щодо повернення грошей, наданим ПП «Мидас-А» іншим підприємствам у вигляді поворотної фінансової допомоги.

Ще один спосіб знизити прострочення – стимулювати клієнтів платити раніше строку. Можна впровадити невеликі знижки за дострокову оплату, наприклад 2% знижки, якщо рахунок сплачено протягом 10 днів замість 30. Багато компаній успішно застосовують політику «2/10 Net 30» (2% знижки при оплаті за 10 днів, інакше повна сума до 30-го дня). Як показує досвід, навіть невеликий фінансовий стимул значно прискорює платежі. Альтернативно – штрафні санкції за прострочку (пені), прописані в договорі, теж дисциплінують, але їх краще застосовувати обережно, щоб не відштовхнути клієнта; вони ефективніші як засіб тиску на злісних неплатників.

Співбесіда із управлінським персоналом ПП «Мидас-А» показала, що взаємодія з постачальниками – слабка сторона компанії. Вказаний недолік можливо виправити за рахунок проактивної комунікації. Відкрито треба обговорювати з ключовими постачальниками потреби і труднощі досліджуваного підприємства: партнерський підхід (win-win) передбачає, що обидві сторони зацікавлені в успіху одна одної. Наприклад, можна спільно планувати закупівлі: дати постачальнику прогноз на 3-6 місяців вперед, щоб він теж міг планувати виробництво та закупівлю під ПП «Мидас-А» – взамін попросити кращі цінові чи платіжні умови. Добрі стосунки означають, що в разі форс-мажору (тимчасові фінансові труднощі) постачальник лояльніше поставиться до затримки оплати. Власне, міцні відносини з постачальниками дають більше гнучкості в сплатах: контрагенти, які довіряють управлінському персоналу ПП «Мидас-А», швидше погодяться почекати або реструктурувати борг.

За даними балансу ПП «Мидас-А» видно, що запаси на кінець 2024 року склали 200 тис. грн. Хоча вказана сума менше, ніж у 2023 році, варто оцінити склад запасів – чи немає там надлишкових або неліквідних позицій, які «заморожують» гроші. Рекомендуємо провести ревізію складу запасів і реалізувати надлишки (розпродати зі знижкою рідко використовувані комплектуючі, матеріали). Оптимізація товарно-матеріальних запасів зменшить потребу в закупівлях та відповідно кредиторську заборгованість за товари, роботи та послуги. Також можна перейти на принцип Just-in-time для дорогих компонентів – закуповувати їх під конкретне замовлення, навіть якщо доведеться платити трохи більше чи чекати довше, зате не тримати на балансі.

Висновки до розділу 3

Третій розділ кваліфікаційної роботи присвячено аналізу ефективності використання дебіторської та кредиторської заборгованості на ПП «Мидас-А». Відповідно, було встановлено, що обсяги сукупної дебіторської заборгованості на підприємстві зросли протягом 2023-2024 років майже у 10 разів порівняно із 2022 роком. Причому «левова частина» дебіторської заборгованості сконцентрована у іншій поточній дебіторській заборгованості та дебіторській заборгованості за виданими авансами. Тривалість погашення вказаних видів дебіторської заборгованості є великою, що й призвело до сповільнення тривалості обороту сукупної дебіторської заборгованості з 85,6 дня у 2023 році до 171,1 дня у 2024 році. Питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги у структурі сукупної дебіторської заборгованості зросла протягом 2023-2024 років з 7,35% до 13,4% і період її погашення був меншим за період погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги. У цілому ефективність управління коштами у розрахунках. Тому за результатами проведеного моделювання нами були надані рекомендації, впровадження яких, дозволить, на нашу думку, поліпшити ефективність господарювання на ПП «Мидас-А».

ВИСНОВКИ

Проведене у роботі дослідження дає підставу зробити такі загальні висновки.

1. У роботі обґрунтовано теоретичні засади формування заборгованості, визначено її роль у системі фінансових відносин підприємства та узагальнено класифікаційні підходи. Доведено, що коректне трактування природи розрахунків є основою для формування достовірної та повної облікової інформації, необхідної для управління ліквідністю та фінансовою стійкістю.

2. Досліджено нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування розрахункових операцій в Україні. Проаналізовано вимоги П(С)БО, Податкового кодексу, наказів Мінфіну та інших регуляторних документів і встановлено, що чинне законодавство забезпечує загальні методологічні основи організації обліку розрахунків, однак потребує уточнень щодо окремих аспектів визнання та оцінки заборгованості в умовах нестабільного економічного середовища.

3. Визначено проблемні питання організації обліку та внутрішнього контролю розрахункових операцій у сучасних умовах. Виявлено основні виклики, зокрема недоліки аналітичного обліку, порушення принципу відповідності доходів та витрат, методологічні помилки у застосуванні рахунків, недостатність контрольних процедур у BAS та ризики викривлення фінансової інформації. Підкреслено, що в умовах воєнного стану значно зростає роль внутрішнього контролю як елементу забезпечення фінансової безпеки підприємства.

4. Надано загальну економічну характеристику ПП «Мидас-А» та проведено оцінку його фінансового стану. Досліджено структуру активів, динаміку власного і позикового капіталу, ліквідність та платоспроможність. Встановлено, що підприємство має достатній потенціал для стабільного функціонування, проте існують окремі ризики, пов'язані з нерівномірністю структури заборгованості та потребою посилення контролю за розрахунками.

5. Проаналізовано особливості організації обліку та контролю розрахунків з дебіторами і кредиторами на ПП «Мидас-А». Виявлено численні недоліки у веденні синтетичного та аналітичного обліку, зокрема, «згортання» сальдо за рахунком 631,

неправильне відображення авансів постачальникам, неповне документальне забезпечення тощо. Водночас встановлено, що підприємство веде облік відповідно до нормативних вимог.

6. Запропоновано напрями удосконалення обліково-контрольних процедур та підвищення ефективності управління дебіторською і кредиторською заборгованістю. Сформовано комплекс рекомендацій щодо коректного використання бухгалтерських рахунків, удосконалення ІТ-контролів у програмі BAS, посилення принципу відповідності, підвищення якості аналітичного обліку тощо.

7. Аналіз складу та структури коштів у розрахунках показав, що обсяги сукупної дебіторської заборгованості на ПП «Мидас-А» зросли протягом 2023-2024 років майже у 10 разів порівняно із 2022 роком. Найбільшими як в абсолютному, так й у відносному виразі на підприємстві є дебіторська заборгованість за виданими авансами й інша поточна дебіторська заборгованість. Питома вага найбільш ліквідної частини швидко реалізовуваних активів - дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, у структурі сукупної дебіторської заборгованості складала за 2023-2024 роки - 7,35% та 13,4%. У структурі сукупної кредиторської заборгованості найбільшу питому вагу займає інша поточна кредиторська заборгованість. У цілому у 2024 році порівняно із 2023 роком обсяги найбільш ризикового джерела фінансування бізнесу – кредиторської заборгованості зменшились приблизно у 2 рази й склали 582,5 тис. грн.

8. Ефективність управління сукупною дебіторською та кредиторською заборгованістю на ПП «Мидас-А», на нашу думку, в цілому погіршилась. Незважаючи на те, що період обороту дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги протягом 2023 та 2024 років менше за період обороту кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, тривалість обороту сукупної дебіторської заборгованості істотно зросла з 85,6 дня у 2023 році до 171,1 дня у 2024 році. Відповідно тривалість операційного циклу зросла за цей же період з 102 днів до 185 днів, а тривалість фінансового циклу збільшилась з 53 до 138 днів. Усі вказані затримки в інкасації сукупної дебіторської заборгованості призвели до сповільнення тривалості обороту оборотних активів й, відповідно, в подальшому за умови

відсутності реагування на вказані негативні прояви, призведе до зростання обсягів залучення кредиторської заборгованості для фінансування потреб бізнесу. При цьому лєвова частка власних коштів залишається «замороженою» у іншій поточній дебіторській заборгованості. Погашення коштів за цією статтею є дуже тривалим й, на нашу думку, негативно впливає на якість управління коштами у розрахунках.

9. У роботі було побудовано економіко-математичну модель оцінки рівня платоспроможності досліджуваного підприємства. Результати моделювання свідчать, що по мірі збільшення коефіцієнта співвідношення між сукупному дебіторською заборгованістю та сукупною кредиторською заборгованістю, коефіцієнт проміжної ліквідності збільшиться на 0,47. Зростання коефіцієнта маневреності робочого капіталу обумовлює збільшення коефіцієнта проміжної ліквідності на 0,19. Збільшення рентабельності продажів призводить до зростання коефіцієнту проміжної ліквідності на 0,23.

10. Задля покращення ефективності господарювання, управлінському персоналу ПП «Мидас-А» варто пропонується здійснити наступні заходи:

- задля збільшення обсягів продажів на підприємстві, варто впровадити системи аналітики для відстеження ефективності маркетингу (KPI, коефіцієнти конверсії, воронка продажів). Використання data-driven підходу в B2B-продажах дозволяє оптимізувати цикл угоди та підвищити коефіцієнт успішних продажів (win rate) до 30% і більше. На практиці зазначений інструментарій дозволяє зібрати дані з різних джерел щодо каналів, які дають найбільше клієнтів;

- виділити частину бюджету на редизайн сайту з сучасним інтерфейсом, адаптивністю під мобільні пристрої та зручністю навігації.

- розвивати власне виробництво обладнання на ПП «Мидас-А». Варто вдатися до виготовлення мобільних кухонь для потреб української армії. Оскільки ПП «Мидас-А» є малим підприємством й кількість працівників в нього незначна, то можна виготовляти мобільні польові кухні за конкурентною ціною.

11. З метою покращення стану платіжної дисципліни на ПП «Мидас-А» рекомендуємо взяти в штат особу, яка контролюватиме стан розрахунків з дебіторами

та кредиторами і здійснюватиме регулярний обзвон дебіторів щодо вчасності виконання своїх платіжних зобов'язань перед ПП «Мидас-А».

Ще один спосіб знизити прострочення – стимулювати клієнтів платити раніше строку. Можна впровадити невеликі знижки за дострокову оплату, наприклад 2% знижки, якщо рахунок сплачено протягом 10 днів замість 30. Багато компаній успішно застосовують політику «2/10 Net 30» (2% знижки при оплаті за 10 днів, інакше повна сума до 30-го дня). Як показує досвід, навіть невеликий фінансовий стимул значно прискорює платежі. Альтернативно – штрафні санкції за прострочку (пені), прописані в договорі, теж дисциплінують, але їх краще застосовувати обережно, щоб не відштовхнути клієнта; вони ефективніші як засіб тиску на злісних неплатників.

Рекомендуємо також провести ревізію складу запасів і реалізувати надлишки (розпродати зі знижкою рідко використовувані комплектуючі, матеріали). Оптимізація товарно-матеріальних запасів зменшить потребу в закупівлях та відповідно кредиторську заборгованість за товари, роботи та послуги. Також можна перейти на принцип Just-in-time для дорогих компонентів – закуповувати їх під конкретне замовлення, навіть якщо доведеться платити трохи більше чи чекати довше, зате не тримати на балансі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aneel Iqbal. Navigating the global economy: 9 key accounting challenges. *Thunderbird*. 2024. URL: <https://thunderbird.asu.edu/thought-leadership/insights/key-global-accounting-challenges> (дата звернення: 27.10.2025).
2. Guzaliya S. Klychova, Alsu R. Zakirova, Aigul' S. Klychova, Il'dus M. Gimadiev. Developing a methodology of internal control of settlement transactions. *International Accounting*. 2021. № 22(2). Pp. 186-205. URL: https://www.researchgate.net/publication/349417734_Developing_a_methodology_of_internal_control_of_settlement_transactions (дата звернення: 07.11.2025).
3. 5 Best practices to improve your accounts receivable management. *Associatedbank*. 08 August 2024. URL: <https://www.associatedbank.com/education/articles/business-insights/strategy-and-management/how-to-improve-accounts-receivable> (дата звернення: 12.11.2025).
4. Johnson R. 9 Proven strategies for effective debt recovery follow-ups. *Invensis*. 2023. URL: <https://www.invensis.net/blog/strategies-for-debt-recovery> (дата звернення: 27.10.2025).
5. Izmailovsky D. M., Moskaliuk H. O. Peculiarities of accounting organization in Poland. *International Scientific and Practical Conference “Globalization Processes and the Transformation of Science, Education, and Society: An Interdisciplinary Discourse”*: Conference Proceedings (Boston, USA, October 14, 2025). Boston, USA: Golden Quill Publishing, 2025. P. 111-114.
6. Moskaliuk H., Volchek R., Romashko O., Melnyk N., Kuzmenko O. The Impact of Accounting on the Business Climate in the EU Countries. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 2023, 12(6), pp. 70-80. URL: <https://doi.org/10.36941/ajis-2023-0154> (дата звернення: 25.10.2025).
7. Башук І. Особливості обліку та оподаткування розрахункових операцій через платіжні системи фінансових установ на умовах післяплати. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 3 (54). URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1333> (дата звернення: 05.11.2025).

8. Безнадійна грошова кредиторська заборгованість у воєнні часи: бухгалтерський та податковий облік. *LIGA ZAKON*. 10.01.2025. URL: https://buh.ligazakon.net/analytics/233258_beznadyna-groshova-kreditorska-zaborgovanst-u-vonn-chasi-bukhgalterskiy-ta-podatkoviy-oblk (дата звернення: 13.11.2025).

9. Бержанір І. А. Особливості організації та напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. № 18. С. 15-23.

10. Брік С. Облік дебіторської заборгованості. *Дебет-Кредит*. 2024. №39 від 23.09.2024. URL: <https://online.dtkr.ua/2024/39/77279> (дата звернення: 20.10.2025).

11. Бурлан С., Валентова Ю. Облікові аспекти управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Економічна наука*. 2021. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/78.pdf (дата звернення: 30.09.2025).

12. Войтенко Т. Інвентаризація дебіторської і кредиторської заборгованостей. *Податки & бухоблік*. 2024. № 91. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/12072> (дата звернення: 14.10.2025).

13. Войтенко Т. Інвентаризація розрахунків з контрагентами: воєнні нюанси. *Податки & бухоблік*. 2022. № 90. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/november/issue-90/article-122972.html> (дата звернення: 14.11.2025).

14. Войтенко Т. Торговельна довгострокова заборгованість: дисконтування і ПДВ. *Податки & бухоблік*. 2022. № 92. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/december/issue-92/article-123097.html> (дата звернення: 03.11.2025).

15. Волчек Р. М., Коляда А. Л., Нікуліна Т. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансами підприємств : Конспект лекцій для студентів-магістрантів денної форми навчання спеціальності «Облік та оподаткування». Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2016. 62 с.

16. Воронко Р. М., Редченко К. І., Бурдик О. Ю. Роль внутрішнього контролю в системі управління торговельним підприємством. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 35. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1295> (дата звернення: 30.09.2025).

17. Желнін В. Товарна структура експорту та імпорту України у 2021-2023 роках та січні-лютому 2024 року. Вокс Україна. 3 травня 2024. URL: <https://voxukraine.org/tovarna-struktura-eksportu-ta-importu-ukrayiny-u-2021-2023-rokah-ta-sichni-lyutomu-2024-roku> (дата звернення 28.11.2025).

18. Гайбура Ю.А. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ, 2021. 176 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0061263.pdf> (дата звернення 08.11.2025).

19. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка. 2023. 238 с. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Dropa-Navchalnyy-posibnyk-2024.pdf> (дата звернення 08.10.2025).

20. Економічний аналіз: навч. посібник. За ред. Волкової Н. А. / Н. А. Волкова, Р. М. Волчек, О. М. Гайдаєнко та ін. Одеса: ОНЕУ, ротапринт. 2015. 310 с.

21. Інвентаризація дебіторської і кредиторської заборгованості – 2025: види, звіряння і списання, облік і податки. *Дебет-кредит*. 20.11.2025. URL: <https://news.dtki.ua/accounting/reposts/93883-inventarizaciia-debitorskoyi-i-kreditorskoyi-zaborgovanosti-2025-vidi-zviriannia-i-spisannia-oblik-i-podatki> (дата звернення: 19.11.2025).

22. Коба О.В., Устименко А.С. Облік безнадійної дебіторської заборгованості підприємства в умовах дії воєнного стану. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. С. 111.

23. Косова Т. Д. Фінансовий аналіз. Нав. посібник. Київ. ЦУЛ., 2023. 440 с.

24. Кравченко О. В., Кобець Т. О. Поняття дебіторської заборгованості з метою її обліку. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. С. 195-199.

25. Крупа Т. Резерв сумнівних боргів. *7eminar*. 27.11.2025. URL: <https://7eminar.ua/news/12052-rezerv-sumnivnix-borgiv> (дата звернення: 27.11.2025).

26. Лоханова Н. О., Сиротенко Н. А. Дискусійні обліково-аудиторські аспекти дебіторської заборгованості підприємств України в умовах особливого правового режиму. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024.

№ 13. URL: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-13-09-01?utm_source (дата звернення: 20.10.2025).

27. Магопець О. А., Шалімова Н. С., Черновол О. М. Фінансовий аналіз. Кропивницький: ЦНТУ. 2022. 230 с. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/4c90838a-0458-4495-8ee4-99315ea851c4/content> (дата звернення 11.10.2025).

28. Марусич О. Ю., Шарманська В. М. Дескриптивні засади ведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її репрезентація у звітності. *Економіка та суспільство*. 2022. № 35. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1090/1047> (дата звернення: 10.11.2025).

29. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: Наказ МФУ від 27.06.2013 № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13?lang=ru> (дата звернення: 12.10.2025).

30. Міжнародні стандарти фінансової звітності (переклад 2024 року). *Офіційний сайт МФУ*. URL: https://mof.gov.ua/uk/translation_of_international_financial_reporting_standards_of_2024-736 (дата звернення: 01.10.2025).

31. Москалюк Г. О., Волчек Р. М. Зобов'язання до виконання та їх відображення у МСФЗ-звітності. *Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції»*, 23 травня 2024 р. Одеса. 2024. С. 34-37.

32. Москалюк Г. О., Шульгач К. О. Управління дебіторською заборгованістю на будівельних підприємствах. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2022. № 9-10. С. 37-42. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2022/298-299/pdf/37-42.pdf> (дата звернення: 25.10.2025).

33. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. *Офіційний сайт МФУ*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1> (дата звернення: 01.10.2025).

34. Нор К., Саванчук Т. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості. *Молоді науковці-аграрники: традиційні й нові аспекти досліджень: тези доп. наук.-практ. конф.* Дніпро. 2021. № 1. С. 57-58.

35. Облікова політика в умовах воєнного стану. Операції та події, які можуть впливати на підприємство. KPMG. 2022. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2022/12/oblikova-polityka-v-umovakh-voyennoho-stanu.html> (дата звернення: 11.11.2025).

36. Оляднічук Н. Удосконалення обліку та аудиту розрахунків із постачальниками та підрядниками. *Науковий вісник МГУ*. 2021. № 47. С. 86-92.

37. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ МФУ від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

38. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 15.11.2025).

39. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України № 2258-VIII від 21.12.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 16.10.2023).

40. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14> (дата звернення: 13.10.2023).

41. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ МФУ № 879 від 02.09.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1365-14> (дата звернення: 27.10.2025).

42. Проценко М. Прощення дебіторської заборгованості покупцю: облік та оподаткування. *Все про бухгалтерський облік*. 2023. № 61. URL: <https://gazeta.vobu.ua/archives/52582> (дата звернення: 09.10.2025).

43. Пугаченко О., Зарудна Н. Внутрішній контроль порядку відображення в обліку дебіторської заборгованості. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1244/1199/> (дата звернення: 20.11.2025).

44. Сидоренко О., Клименко Т., Гливенко В. Нормативно-правове забезпечення обліку резерву сумнівних боргів. *Проблеми і перспективи економіки та*

управління. 2022. № 2(30). URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-2\(30\)-125-138](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-2(30)-125-138) (дата звернення: 10.10.2025).

45. Стеценко С. П., Сорокіна Л. В., Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз та економічна діагностика: навч. посіб. Київ: КНУБА, 2019. 160 с. URL: https://library.knuba.edu.ua/books/8_1_19.pdf (дата звернення 11.10.2025).

46. Стягнення дебіторської заборгованості в умовах воєнного стану. *Bires*. 14.12.2022. URL: <https://bires.com.ua/styagennnya-zaborgovanosti/ctiahnennia-debitorskoi-zaborhovanosti-v-umovakh-voiennoho-stanu/> (дата звернення: 20.11.2025).

47. Талах Т. А. Особливості внутрішнього контролю розрахунків компанії в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. № 3(39). С. 51-57. URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/930> (дата звернення: 08.11.2025).

48. Томчук В., Стулій М. Удосконалення підходів до управління, обліку та контролю дебіторською заборгованістю з урахуванням нестабільності діяльності підприємств. *Збірник наукових праць «Вчені записки»*. 2023. № 33(4). С. 160-170. http://doi.org/10.33111/vz_kneu.33.23.04.13.089.095 (дата звернення: 06.11.2025).

49. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page#Text> (дата звернення: 01.11.2025).

50. Янковой О. Г. Моделювання парних зв'язків в економіці: навч. посібник. Одеса: Оптимум, 2001. 198 с.

ДОДАТКИ

.